

ΣΧΟΛΗ ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

4^η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ

ΑΤΟΜΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**“ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ, ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ
ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ
ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΜΕ ΤΟΝ
ΟΠΟΙΟ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΜΑΧΕΤΑΙ “**

ΑΠΟ

ΑΣΜΧΟ (Ι) ΔΗΜΗΤΡΙΟ ΜΠΙΤΣΗ

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2015

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. **ΕΙΣΑΓΩΓΗ**
2. **ΣΚΟΠΟΣ**
3. **ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

1. Ορισμός.
2. Η εξέλιξη της θεωρίας της Στρατηγικής Κουλτούρας.
3. Πηγές της Στρατηγικής κουλτούρας.
4. Η σημαντικότητα της Στρατηγικής κουλτούρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

1. Η Στρατιωτική κουλτούρα ως έννοια.
2. Η σημαντικότητα της Στρατιωτικής Κουλτούρας.
  - α. Το ευρύτερο πλαίσιο της Στρατιωτικής Κουλτούρας.
  - β. Η Στρατιωτική κουλτούρα στο παρελθόν.
  - γ. Το παρόν και το μέλλον της Στρατιωτικής κουλτούρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΔΡΩΝΤΩΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ (περιπτώσιολογικές μελέτες)

1. Η Στρατηγική κουλτούρα των ΗΠΑ
2. Η Στρατηγική κουλτούρα της Ρωσίας
3. Η Στρατηγική κουλτούρα της Κίνας
4. Η Στρατηγική κουλτούρα του Ισραήλ
5. Η Στρατηγική κουλτούρα της Al-Qaeda

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Συμπεράσματα

2. Προτάσεις

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

«Α» ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ, ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΟΠΟΙΟ ΕΝΑ ΚΡΑΤΟΣ ΜΑΧΕΤΑΙ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η σχέση που υφίσταται μεταξύ της κοινωνίας και της στρατηγικής της κουλτούρας, έχει μια μακρά και διακεκριμένη γενεαλογία. Στην ιστορία του Πελοποννησιακού Πολέμου, ο Θουκυδίδης αναφέρει ότι ο Αρχίδαμος ο Σπαρτιάτης βασιλιάς και ο Αθηναίος στρατηγός Περικλής είχαν συνδέσει τις δυνατότητες των στρατιωτικών τους δυνάμεων με το σύνταγμα του κράτους¹. Πολύ αργότερα και συγκεκριμένα 2.400 χρόνια μετά ο Julian Corbett πραγματοποίησε τη διάκριση ανάμεσα στη γερμανική και στη βρετανική στρατηγική σκέψη. Αναφορικά με την γερμανική στρατηγική σκέψη, αυτή εστίαζε στον πόλεμο μεταξύ των δυνάμεων εδάφους, ενώ αντίθετα η στρατηγική σκέψη της Αγγλίας βασιζόνταν στη σύγκρουση μεταξύ μιας θαλάσσιας δύναμης και μιας χερσαίας δύναμης².

Ο Basil H. Liddell-Hart στην προσπάθειά του να τελειοποιήσει την άποψη του Corbett, παρατήρησε ότι η Βρετανία είχε ακολουθήσει ιστορικά μια ξεχωριστή προσέγγιση για τον τρόπο με τον οποίο πολεμά αποφεύγοντας τις συγκρούσεις σε στεριά ή θάλασσα. Αυτό το οποίο εφαρμόζε ήταν η χρησιμοποίηση της στρατιωτικής δύναμης με σκοπό να ασκήσει έντονη οικονομική πίεση στους αντιπάλους³.

Η Στρατηγική κουλτούρα μιας χώρας όπως επισημαίνει ο Colin Gray, απορρέει από τη γεωγραφία και τους πόρους, την ιστορία, την εμπειρία, την κοινωνία και την δομή του πολιτικού της συστήματος⁴. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αντιπροσωπεύει μια προσέγγιση, την οποία μια συγκεκριμένη χώρα θεωρεί επιτυχημένη λόγω του γεγονότος ότι εφαρμόστηκε παρελθοντικά και είχε επιτυχία. Χαρακτηρίζεται από μεταβλητότητα και

---

¹ Robert B. Strassler, ed., *The Landmark Thucydides: A Comprehensive Guide to The Peloponnesian War* (New York: Free Press, 1996), 45-46, 81-82.

² Julian S. Corbett, *Some Principles of Maritime Strategy* (London: Longmans Green and Co., 1911), 38.

³ Basil H. Liddell Hart, *The British Way in Warfare* (New York: MacMillan, 1933).

⁴ Colin S. Gray, *Modern Strategy* (Oxford: Oxford University Press, 1999), Ch. 5.

από βραδύτητα στην εξέλιξή της. Για παράδειγμα δεν είναι τυχαίο, το γεγονός ότι η Βρετανία ιστορικά διατηρούσε ισχυρή ναυτική δύναμη και ακολουθούσε έμμεσες στρατηγικές, ή ότι έχει αποφύγει παραδοσιακά τη διατήρηση ενός μεγάλου στρατού. Επίσης δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι το Ισραήλ παρά την έλλειψη γεωγραφικού βάθους διατηρεί ένα πληθυσμό με υψηλό δείκτη μόρφωσης, ο οποίος σε συνδυασμό με την ύπαρξη μιας αξιοσημείωτης τεχνολογικής ικανότητας έχει παράξει στρατηγική κουλτούρα που δίνει έμφαση στην στρατηγική πρόληψης, στις επιθετικές επιχειρήσεις, στην πρωτοβουλία κινήσεων, αλλά και στην συνεχώς αυξανόμενη και εξελισσόμενη τεχνολογία⁵.

2. ΣΚΟΠΟΣ

Σκοπός της παρούσας διατριβής είναι η διερεύνηση και ανάλυση της έννοιας της στρατηγικής κουλτούρας, έτσι ώστε να γίνει κατανοητό πόσο σημαντικό ρόλο διαδραματίζει στην διαμόρφωση και εφαρμογή της Πολιτικής Εθνικής Άμυνας.

3. ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΕΙΣ

α. Η δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα χαρακτηρίζεται από ρευστότητα και ανασφάλεια. Υπάρχουν ανοικτά ζητήματα ιστορικά, εθνοτικά, θρησκευτικά, πολιτιστικά, φυλετικά, ενεργειακά, επισιτιστικά, τα οποία εξελίσσονται, αναπαράγονται, και πολλαπλασιάζονται σε πολλές περιοχές του πλανήτη.

β. Παράλληλα με τα παραπάνω θέματα εξελίσσονται νέου τύπου τρομοκρατικές δραστηριότητες οι οποίες αναπαράγουν της ασύμμετρες απειλές.

γ. Η έννοια της Εθνικής ασφάλειας εντάσσεται πλέον στην ευρύτερη έννοια της εξωτερικής ασφάλειας. Η Εθνική ισχύς αποκτά πολυπαραμετρικό χαρακτήρα όπως η Εθνική ακεραιότητα, Εθνική άμυνα.

δ. Η Ελλάδα διαμορφώνει τη δική της Πολιτική Εθνικής Άμυνας, λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω προϋποθέσεις/παραδοχές, χαράσσοντας με αυτό τον

---

⁵ Michael I. Handel, "The Evolution of Israeli Strategy: The Psychology of Insecurity and the Quest for Absolute Security" in Williamson Murray, MacGregor Knox, and Alvin Bernstein, eds., *The Making of Strategy: Rulers, States, and War* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994).

τρόπο το πλαίσιο των κυβερνητικών επιλογών, βάσει του οποίου θα αναπτυχθεί και θα εφαρμοστεί η Εθνική Αμυντική Ισχύς προκειμένου να προασπισθούν τα Εθνικά μας συμφέροντα με την εκπλήρωση του Εθνικού αντικειμενικού σκοπού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

1. ΟΡΙΣΜΟΣ

Ο όρος «στρατηγική κουλτούρα» φαίνεται να έχει επινοηθεί από τον Jack Snyder το 1977 καθώς με μια μελέτη του, απευθυνόταν στον περιορισμένης έκτασης πυρηνικό πόλεμο μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και της Σοβιετικής Ένωσης. Στη συγκεκριμένη μελέτη ο, Snyder προσπάθησε να δείξει τη διαφορετικότητα στη σκέψη και στις απόψεις των αμερικανών και σοβιετικών στρατηγών αναφορικά με τον περιορισμένο πυρηνικό πόλεμο. Προσπαθώντας να δώσει έναν ορισμό θεώρησε ότι η στρατηγική κουλτούρα είναι το σύνολο των ιδεών, αντιδράσεων και προτύπων μιας συνηθισμένης συμπεριφοράς που έχουν τα μέλη μιας στρατηγικής κοινότητας σε επίπεδο εθνικό⁶. Εξετάζοντας διεξοδικά τη Σοβιετική Ένωση ο Snyder διαπίστωσε ότι υπήρχε ένας μοναδικός «σοβιετικού τύπου» τρόπος αντιμετώπισης στρατηγικών ζητημάτων που προερχόταν από μια σοβιετική «στρατηγική κουλτούρα» η οποία επηρέαζε όλες τις στρατηγικές αποφάσεις που λαμβάνονταν. Αργότερα θέλοντας να δώσει διευκρινήσεις εξήγησε ότι η χρήση του όρου κουλτούρα δεν γίνεται με την αυστηρή έννοια του όρου και επιπρόσθετα έχει μια κοινωνιολογική χροιά.

Εκτός όμως από τον Snyder υπάρχουν και άλλοι ερευνητές οι οποίοι ασχολήθηκαν με το θέμα, προσπαθώντας να φωτίσουν την έννοια της στρατηγικής κουλτούρας όπως για παράδειγμα ο Ken Booth με το βιβλίο του, Στρατηγική και Εθνοκεντρισμός, στο οποίο υπογράμμισε την ανάγκη για πολιτιστική ευαισθητοποίηση στο χώρο των στρατηγικών μελετών. Ο ίδιος με πειστικό τρόπο υποστηρίζει ότι ο εθνοκεντρισμός έχει ενδημικό χαρακτήρα τόσο σε όλο το πεδίο της θεωρίας αλλά και στην πρακτική της στρατηγικής. Συγκεκριμένα τονίζει ότι "...Οι Στρατηγικές θεωρίες έχουν τις ρίζες τους στις φιλοσοφίες του πολέμου, οι οποίες είναι πάντα εθνοκεντρικές εθνικές στρατηγικές και αποτελούν τους άμεσους απογόνους των φιλοσοφιών του πολέμου."⁷ Επιπρόσθετα επισημαίνει τους

---

⁶ Jack Snyder, *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*, R-2154-AF (Santa Monica, CA: The Rand Corp., Sep 1977), 8.

⁷ Ken Booth, *Strategy and Ethnocentrism* (New York: Holmes and Meier Publishers, Inc., 1979), 73.

κινδύνους του εθνοκεντρισμού κατά την φάση στην οποία επιδιώκεται η εφαρμογή μιας στρατηγικής. Κατά τον Ken Booth οι κίνδυνοι είναι :

α. η τάση να ερμηνεύονται τα γεγονότα αποκλειστικά σύμφωνα με το συμφέρον κάποιου.

β. μία τάση για την προβολή της κουλτούρας του ενός στον άλλο αφού προηγούμενα έχει γίνει πρόβλεψη σχετικά με την αντίδραση του αντιπάλου σε συγκεκριμένες ενέργειες.

γ. Η έλλειψη ενσυναίσθησης με τον αντίπαλο η οποία οδηγεί σε μια ανικανότητα να κατανοηθούν οι φιλοδοξίες του αντιπάλου, καθώς επίσης και πόσο απειλητικές μπορούν να γίνουν οι φιλοδοξίες του πρώτου. Ο Ken Booth υποστηρίζει ότι η καλύτερη στρατηγική απαιτεί την αντικατάσταση του εθνοκεντρισμού και της έλλειψης πληροφοριών για τον αντίπαλο από έναν ρεαλισμό και έναν στρατηγικό σχετικισμό⁸. Με άλλα λόγια υπερασπίζεται την χρησιμότητα της στρατηγικής κουλτούρας ως έννοια. Η Κατανόηση της στρατηγικής κουλτούρας του αντιπάλου είναι ένα θεμελιώδες μέρος της βασικής αρχής πολέμου « γνωρίζω τον αντίπαλο » και συμβάλλει στην εκτίμηση της συμπεριφοράς του αντιπάλου σύμφωνα με τους δικούς του όρους, αποτελώντας με αυτό τον τρόπο το σημείο εκκίνησης της κατανόησης.⁹ Σύμφωνα με τον Booth «Η έννοια της στρατηγικής κουλτούρας αναφέρεται σε παραδόσεις, αξίες, στάσεις, πρότυπα ενός έθνους από τη συμπεριφορά, τις συνήθειες, τα σύμβολα, τα επιτεύγματα και ιδίως για τους τρόπους προσαρμογής στο περιβάλλον και την επίλυση προβλημάτων σε σχέση με την απειλή ή τη χρήση βίας.»¹⁰ Ο ορισμός που αποδίδεται από τον Booth στην ουσία αντλεί στοιχεία από τον ορισμό του Snyder, αποτελεί όμως και μια επέκταση πέρα από τη σφαίρα της πυρηνικής στρατηγικής.

Πέραν του Booth υπάρχουν και άλλοι που έχουν συμβάλει σημαντικά στην ανάπτυξη της στρατηγικής κουλτούρας ως μιας βιώσιμης ιδέας, όπως ο Colin Gray, Carnes Lord, Yitzhak Klein, and Alistair Iain Johnston. Από τη μελέτη των έργων των

⁸ Booth, *Strategy and Ethnocentrism*, 181.

⁹ Ken Booth, "The Concept of Strategic Culture Affirmed," in *Strategic Power: USA/USSR*, ed. Carl G. Jacobsen (London: The Macmillan Press, Ltd., 1990), p.125.

¹⁰ Booth, "The Concept of Strategic Culture Affirmed," p.121.

παραπάνω συγγραφέων διαπιστώνεται ότι ο Colin Gray συμφωνεί με τον ορισμό της στρατηγικής κουλτούρας που αποδόθηκε από τον Ken Booth, οι Carnes Lord, Yitzhak Klein έχουν αναπτύξει ορισμούς που δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην επιχειρησιακή χρήση βίας, όπως για παράδειγμα ο Klein ο οποίος καθορίζει τη στρατηγική κουλτούρα ως «το σύνολο των στάσεων και αντιλήψεων που διαμορφώθηκαν μέσα σε ένα στρατιωτικό κατεστημένο σε σχέση με τον πολιτικό αντικειμενικό σκοπό του πολέμου και την πιο αποτελεσματική και λειτουργική μέθοδο στρατηγικής για την επίτευξη του πολιτικού αντικειμενικού σκοπού.¹¹ Παρόμοιος με τον ορισμό του Klein είναι και ο ορισμός του Carnes Lord. Σε ότι αφορά τον Alistair Iain Johnston αντιμετωπίζει την στρατηγική κουλτούρα ως «ένα ολοκληρωμένο σύστημα συμβόλων (π.χ. δομών επιχειρηματολογιών, γλωσσών, αναλογιών), η οποία ενεργεί για να δημιουργήσει μακροχρόνιες στρατηγικές προτιμήσεις μέσα από την διαμόρφωση των εννοιών του ρόλου και της αποτελεσματικότητας των στρατιωτικών δυνάμεων σε διακρατικές πολιτικές υποθέσεις, προσδίδοντας μέσω των αντιλήψεων, ρεαλιστικό και αποτελεσματικό χαρακτήρα στις στρατηγικές προτιμήσεις¹².

Ολοκληρώνοντας την αναφορά στους ορισμούς που κατά καιρούς έχουν δοθεί για τη στρατηγική κουλτούρα μέσα από τη μελέτη της βιβλιογραφίας, διαπιστώνεται ότι η στρατηγική κουλτούρα παρέχει ένα σύστημα αξιών στο πλαίσιο της στρατηγικής λήψης αποφάσεων με αυτό το σύστημα αξιών να ανήκει σε μια συγκεκριμένη κοινότητα της οποίας οι «εκροές» (πολιτική ασφάλειας, δόγμα, κλπ) επηρεάζονται από τη στρατηγική κουλτούρα. Συμφωνώ με την άποψη του Christopher B Chace ότι η στρατηγική κουλτούρα αποτελεί ένα αξιακό σύστημα με παραδοχές, αντιλήψεις, πεποιθήσεις που διατηρούν οι άνθρωποι μιας ομάδας σχετικά με την χρήση της δύναμης ως μέσο για την επίτευξη του πολιτικού αντικειμενικού σκοπού και καθοδηγεί τα κράτη για την χάραξη της πολιτικής εθνικής ασφάλειας αλλά και της ακολουθούμενης στρατηγικής που επιλέγεται κάθε φορά από το ίδιο το έθνος¹³.

---

¹¹ Yitzhak Klein, "A Theory of Strategic Culture," *Comparative Strategy* 10 (1991): 5.

¹² Alastair I. Johnston, "Thinking About Strategic Culture," *International Security* 19, no. 4 (Spring 1995): p. 46

¹³ LCDR Christopher B. Chace, USN, *In the Mind's Eye: Cultural Influence in Defense Analysis and Strategic Planning*, Master's Thesis (Monterey, CA: Naval Postgraduate School, June 1990), p.36.

2. Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΘΕΩΡΙΑΣ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Μέσα από την παρουσίαση της υπάρχουσας σχετικής βιβλιογραφίας θα επιχειρηθεί η χαρτογράφηση της εξέλιξης της έννοιας της στρατηγικής κουλτούρας με αντικειμενικό σκοπό να αναδειχθεί ο ρόλος της στρατηγικής κουλτούρας στη διαμόρφωση της πολιτικής εθνικής άμυνας και ασφάλειας.

Το επιχείρημα ότι ο κουλτούρα θα μπορούσε να επηρεάσει την εθνική πολιτική ασφαλείας είναι θεμελιωμένο σε κλασικά έργα, του Θουκυδίδη, του Sun Tzu, του Clausewitz ο οποίος θεωρούσε τον πόλεμο και τη στρατηγική του πολέμου ως «μια δοκιμή των ηθικών και φυσικών δυνάμεων». Ο στόχος της στρατηγικής δεν ήταν η ήττα του εχθρού στο πεδίο της μάχης, αλλά η εξάλειψη του ηθικού του. Ο Clausewitz τόνιζε ότι δεν πρέπει να διαφεύγουν από το μυαλό των ηγετών οι πραγματικές δυνατότητες μιας κινητοποιημένης κοινωνίας¹⁴. Ουσιαστικά, θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος ότι η εξέλιξη της στρατηγικής κουλτούρας έχει πραγματοποιηθεί διαμέσου τριών κυμάτων μελέτης.

Το πρώτο κύμα ξεκινά στις αρχές της δεκαετίας του 1980 όπου παρατηρείται μια προσπάθεια επικέντρωσης στην απάντηση του ερωτήματος γιατί υπήρχαν διαφορές μεταξύ Αμερικανών και Σοβιετικών αναφορικά με την στρατηγική που ακολουθούσαν οι δύο χώρες με τα πυρηνικά. Μελετητές όπως ο Snyder, Gray, Jones υποστήριζαν ότι οι διαφορές αυτές οφείλονταν σε αποκλίσεις που υπήρχαν σε μεταβλητές του τότε διεθνούς περιβάλλοντος, οι οποίες προέρχονταν από την βαθιά ριζωμένη ιστορική εμπειρία της κάθε χώρας, την πολιτική της κουλτούρα, και τη γεωγραφία. Παρόλα αυτά το πρόβλημα ορισμού της στρατηγικής κουλτούρας εξακολουθούσε να υφίσταται, καθώς η πρώτη γενιά μελετητών ενέταξε την έννοια του πρότυπου συμπεριφοράς στον ορισμό της στρατηγικής κουλτούρας, υπονοώντας ότι η στρατηγική σκέψη οδήγησε σταθερά σε ένα είδος συμπεριφοράς. Επιπρόσθετα ισχυρίστηκαν ότι η στρατηγική κουλτούρα μιας κοινωνίας είναι ομοιογενής¹⁵.

Το δεύτερο κύμα ή καλύτερα η δεύτερη γενιά ξεκινάει στα μέσα του 1980 με την παραδοχή ότι υπάρχει μια τεράστια διαφορά ανάμεσα σε αυτό που οι ηγέτες σκέφτονται ή

¹⁴ Michael Howard, "Clausewitz, Man of the Year," *New York Times*, January 28, 1991, A17.

¹⁵ Jeffrey S. Lantis, "strategic culture, from Clausewitz to Constructivism", *strategic insights*, volume IV, issue 1 (Oct 2005).

λένε ότι κάνουν και στα βαθύτερα κίνητρα αυτών που στην πραγματικότητα εκτελούν. Η Στρατηγική κουλτούρα αντιμετωπίζεται ως εργαλείο της πολιτικής κυριαρχίας στη σφαίρα της λήψης στρατηγικών αποφάσεων. Η σύνδεση του στρατηγικού λόγου με την στρατηγική συμπεριφορά δεν λύνει το πρόβλημα και δημιουργεί μια ασάφεια για το κατά πόσον θα πρέπει να αναμένουμε από τον στρατηγικό λόγο να επηρεάσει τη συμπεριφορά μιας ελίτ η οποία έχει κοινωνικοποιηθεί σε μια συγκεκριμένη στρατηγική κουλτούρα εμπλουτισμένη με συμβολικούς μύθους των προκατόχων της. Συνεπώς θα πρέπει να υπάρχουν διαφορές ως προς την στρατηγική κουλτούρα των διαφόρων κρατών. Η δεύτερη γενιά δεν ήταν σίγουρη για την ύπαρξη διαφορών στη στρατηγική κουλτούρα των κρατών, με αποτέλεσμα η έννοια της στρατηγικής κουλτούρας να είναι στατική μη επιτρέποντας με αυτό τον τρόπο μια διεθνή μελέτη του φαινομένου.

Η Τρίτη γενιά μελετητών ξεκινάει το 1990 με χαρακτηριστικό εκπρόσωπο τον Johnston ο οποίος ερευνά τη στρατηγική κουλτούρα και την σύνδεσή της με τη χρήση της στρατιωτικής δύναμης εναντίων εξωτερικών απειλών, θεωρώντας αυτή ως μια ιδεατή ανεξάρτητη μεταβλητή η οποία περιορίζει της επιλογές συμπεριφοράς από τις οποίες προέρχονται ειδικές προβλέψεις για την στρατηγική επιλογή. Επίσης εξετάζονται οι αντιμιλιταριστικές πολιτικο-στρατιωτικές κουλτούρες προσπαθώντας να εξηγηθεί η συμπεριφορά κάποιων χωρών αναφορικά με την εξωτερική τους πολιτική. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το έργο του Berger *Cultures of Antimilitarism: National Security in Germany and Japan* στο οποίο θεωρεί ότι οι πεποιθήσεις και οι αξίες που υπάρχουν στην κουλτούρα επηρεάζουν τις εκτιμήσεις των γεγονότων, τοποθετώντας με αυτό τον τρόπο τις αντιδράσεις της κοινωνίας σε διάυλο. Κάτω από αυτό το πρίσμα θεωρεί ότι «οι κουλτούρες απολαμβάνουν ένα βαθμό αυτονομίας και δεν είναι απλά υποκειμενικές αντανάκλασεις μιας συμπαγούς αντικειμενικής πραγματικότητας»¹⁶.

Παραμένοντας στην εξωτερική πολιτική ενός κράτους ο Banchoff θεωρεί ότι αυτή διαμορφώνεται από τις αποφάσεις οι οποίες λαμβάνονται σε κρίσιμες ιστορικές περιστάσεις. Στη συνέχεια περνά μέσα από τις παραδόσεις και τις συνήθειες και

¹⁶ Thomas Berger , “**Cultures of Antimilitarism: National Security in Germany and Japan**”, *The Johns Hopkins University Press , Baltimore and London*, (1998). p. 9

υιοθετείται από τους πολιτικούς οργανισμούς. Η συνολική επίδραση της στρατηγικής κουλτούρας κατευθύνει την κοινωνία αλλά και την πολιτική ελίτ σε συγκεκριμένες ενέργειες και πολιτικές.¹⁷

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της τρίτης γενιάς μελετητών, αποτελεί η διερεύνηση της κουλτούρας των στρατιωτικών οργανισμών και πώς αυτές διαμορφώνουν τα στρατιωτικά δόγματα¹⁸. Σύμφωνα με αυτές τις μελέτες, η κουλτούρα ενός στρατιωτικού οργανισμού θεωρείται ως ανεξάρτητη ή παρεμβαίνουσα μεταβλητή που επηρεάζει άμεσα τη στρατηγική επιλογή.

Από την παραπάνω επισκόπηση της βιβλιογραφίας φαίνεται ότι υπάρχει πεδίο περαιτέρω έρευνας σε τομείς όπως η ανάπτυξη ενός κοινού ορισμού της έννοιας της στρατηγικής κουλτούρας, την προοδευτική κατασκευή θεωρητικών μοντέλων, την οριοθέτηση των τρόπων σύμφωνα με τους οποίους δημιουργείται η στρατηγική κουλτούρα, πώς διατηρείται, και πώς μεταβιβάζεται στις νέες γενιές, επίσης το ζήτημα του καθολικού χαρακτήρα της στρατηγικής κουλτούρας και της διερεύνησης των δεσμών μεταξύ εξωτερικών και εσωτερικών καθοριστικών παραγόντων της πολιτικής εθνικής ασφάλειας.

3. ΠΗΓΕΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Οι πηγές της στρατηγικής κουλτούρας σκιαγραφούνται στη διεθνή βιβλιογραφία ως παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν τη διαμόρφωση και την έκβαση των εθνικών στρατηγικών. Για παράδειγμα ο Williamson Murray αναφέρει σαν παράγοντες διαμόρφωσης της στρατηγικής κουλτούρας τη γεωγραφία, την ιστορία, την κοσμοθεωρία του καθεστώτος (θρησκεία, ιδεολογία, πολιτισμός), τους οικονομικούς παράγοντες και τέλος την οργάνωση της κυβέρνησης και των στρατιωτικών οργανισμών¹⁹. Ο Carnes Lord καθορίζει μια ελαφρώς διαφορετική λίστα παραγόντων όπως το γεωπολιτικό σκηνικό, τις διεθνείς σχέσεις, την πολιτική κουλτούρα και ιδεολογία, τη στρατιωτική κουλτούρα (στρατιωτικές παραδόσεις, ιστορία και η

¹⁷ John S. Duffield, "Political Culture and State Behavior: Why Germany Confounds Neorealism," *International Organization* 53, no. 4 (Autumn 1999), p. 771

¹⁸ Elizabeth Kier, "Culture and Military Doctrine: France between the Wars," *International Security*, Vol 19, No4 (Spring 1995).

¹⁹ Mark Grimsley and Williamson Murray, "Introduction: On Strategy," in *The Making of Strategy: Rulers, States, and War*, eds. A. Bernstein, M. Knox, and W. Murray (New York: Cambridge University Press, 1994), p.1-2.

εκπαίδευση), τις πολιτικο-στρατιωτικές σχέσεις και τη γραφειοκρατική οργάνωση του κράτους, τα όπλα που διαθέτει και τη στρατιωτική τεχνολογία²⁰. Ο Colin Gray, προσπαθώντας να απλοποιήσει το θέμα αναφέρει ότι, η στρατηγική επηρεάζεται από την κουλτούρα, τη γεωγραφία και την ιστορία ενός κράτους. Καθορίζοντας την έννοια της κουλτούρας, και επιδεικνύοντας μια στρατηγική συστροφή ο Colin Gray τονίζει ότι «Η κουλτούρα αναφέρεται στις κοινωνικά μεταδιδόμενες συνήθειες του μυαλού, τις παραδόσεις, τις προτιμώμενες μεθόδους επιχειρήσεων που έχουν λίγο έως πολύ ειδικό χαρακτήρα και αφορούν στην ασφάλεια μια κοινότητας με συγκεκριμένη γεωγραφική βάση»²¹. Εν μέρει, ο ίδιος υποστηρίζει ότι η στρατηγική κουλτούρα είναι το αποτέλεσμα των μαθημάτων που μια κοινωνία έχει αποκωδικοποιήσει από την ιστορία της και αποφασίζει να τα διδάξει. Κατά τον Yitzhak Klein η προσπάθεια ανάπτυξης μιας γενικής λίστας που θα σκιαγραφεί τις πηγές της στρατηγικής κουλτούρας είναι μια μάταιη άσκηση, επειδή «κάθε στρατηγική κουλτούρα είναι μοναδική, και έχει μοναδικές πηγές»²². Παρ' όλα αυτά, εκτιμάται ότι η ταξινόμηση, όπως αυτή έχει γίνει από τον Murray, βοηθάει περισσότερο στην αναζήτηση και ανάλυση των πιθανών πηγών της στρατηγικής κουλτούρας ενός κράτους.

Η γεωγραφία (μέγεθος και θέση) μιας χώρας, επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό τον τρόπο με τον οποίο αυτή θα αντιληφθεί τις εξωτερικές απειλές της έτσι ώστε να διαμορφώσει μια συγκεκριμένη στρατηγική αντιμετώπισης αυτών. Για παράδειγμα η Ρωσία ιστορικά λόγω των καιρικών συνθηκών που επικρατούσαν ανέκαθεν στη χώρα αλλά και λόγω του εδάφους της, αναγκάστηκε να υιοθετήσει στρατηγικές αμυντικού χαρακτήρα. Αντίθετα το Ισραήλ δεν είχε αυτή την πολυτέλεια. Η Μεγάλη Βρετανία, ένα έθνος που στην ουσία αποτελεί ένα μεγάλο νησί, ιστορικά κατόρθωσε να διατηρήσει την ασφάλειά της, διατηρώντας ένα ισχυρό ναυτικό και ένα σχετικά μικρό στρατό ξηράς.

Η ιστορική εμπειρία ενός έθνους δείχνει συχνά τα συγκριτικά πλεονεκτήματα ή τα μειονεκτήματα της γεωγραφικής του θέσης. Αυτή η ιστορική εμπειρία έχει μια βαθιά

---

²⁰ Carnes Lord, "American Strategic Culture," *Comparative Strategy: An International Journal* 5, no. 3 (1985): p. 272.

²¹ Colin Gray, *War, Peace, and Victory: Strategy and Statecraft for the Next Century* (New York: Simon and Schuster, 1990), p. 45.

²² Yitzhak Klein, "A Theory of Strategic Culture," *Comparative Strategy* 10 (1991): p. 5.

επίδραση στη διαμόρφωση των στρατηγικών που ακολουθεί το κάθε κράτος. Η επιθυμία της πρώην Σοβιετικής Ένωσης να παίξει ρυθμιστικό ρόλο στα κράτη, αποτελεί μια εκδήλωση της ιστορικής της μνήμης. Το Ισραήλ κατέλαβε τα υψώματα του Γκολάν έχοντας στο μυαλό του, την επί χρόνια επιθετικότητα της Συρίας.

Η Θρησκεία, η ιδεολογία και η κουλτούρα συνθέτουν την κοσμοθεωρία που έχει το καθεστώς ενός έθνους. Αυτοί οι παράγοντες επηρεάζουν τις στρατηγικές προκαταλήψεις του καθεστώτος και αποτελούν συχνά τον βασικό κορμό των αποφάσεών του. Η ιδεολογία είναι αυτή που πυροδότησε την ταξική πάλη στη Γαλλία και αποτέλεσε το κίνητρο αλλά και την κατεύθυνση στη στρατηγική του Ναπολέοντα για την κατάκτηση της Ευρώπης. Εξαιτίας της ιδεολογίας ο Χίτλερ αναζήτησε το ζωτικό χώρο (καθοδηγούμενος από την άρια φιλοσοφία του) και προκάλεσε την εισβολή των γερμανικών στρατευμάτων στη Ρωσία. Η επιρροή της κοσμοθεωρίας ενός καθεστώτος μπορεί να είναι πολύ πιο ευφυής. Στην κοσμική, μη-ιδεολογική Αμερική, ο ιδεαλισμός του Ουίλσον οδήγησε τις Ηνωμένες Πολιτείες στην μάχη για «ένα πόλεμο να τελειώσει όλους τους πολέμους» και να κάνει τον κόσμο ασφαλή στη δημοκρατία.

Οι οικονομικοί παράγοντες, αποτελούν επίσης έναν καθοριστικό παράγοντα κατά την διάρκεια ανάπτυξης και εφαρμογής μιας στρατηγικής. Η οικονομική ισχύς των ΗΠΑ κατά τη διάρκεια του Α Παγκοσμίου Πολέμου και ιδιαίτερα τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, έγειρε την πλάστιγγα υπέρ των Συμμάχων. Πρόσφατες ρωσικές αποκαλύψεις αποδεικνύουν ότι η στρατηγική της Ρωσίας βραχυπρόθεσμα, είχε επικεντρωθεί στο πυρηνικό οπλοστάσιό της ώστε να μπορέσουν να διοχετευθούν χρήματα από τις αμυντικές της δαπάνες για την ενίσχυση της οικονομία της, αυτό το σκεπτικό έχει τις ρίζες του στην αμυντική φιλοσοφία των ΗΠΑ στη δεκαετία του 1950.

Τέλος, η οργάνωση της κυβέρνησης και των στρατιωτικών οργανισμών, επιδρά σε σημαντικό βαθμό στη διαμόρφωση της στρατηγικής και την εφαρμογή της στρατιωτικής δύναμης. Το Υπουργείο Άμυνας των ΗΠΑ υιοθετώντας την αρχή του πολιτικού ελέγχου έχει δημιουργήσει μια μεγάλη στρατιωτική και πολιτική γραφειοκρατία στην οποία η λήψη αποφάσεων και η διαμόρφωση, γίνονται με συναίνεση και όχι με διατάγματα. Το Γερμανικό Γενικό Επιτελείο, από την άλλη πλευρά, παρήγαγε ένα αποτελεσματικό

σύστημα δικιάς του στρατηγικής, απαλλαγμένης από τους περιορισμούς και τις ανησυχίες των μη στρατιωτικών φορέων, οι οποίοι είναι υπεύθυνοι για τη χάραξη πολιτικής.

4. ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Έχοντας αναλύσει και αναφερθεί στις πηγές της στρατηγικής κουλτούρας εύλογα μπορεί να γεννηθεί το ερώτημα γιατί πρέπει κάποιος να μελετήσει τη στρατηγική κουλτούρα ή διαφορετικά για ποιο λόγο η στρατηγική κουλτούρα είναι σημαντική για ένα έθνος; Για να απαντήσει κανείς σε αυτό το ερώτημα θα πρέπει πρώτα από όλα να κατανοήσει πως λειτουργεί η στρατηγική κουλτούρα. Σύμφωνα με τον Colin Gray η στρατηγική κουλτούρα λειτουργεί ως η βασική κινητήρια δύναμη της σκέψης, της κρίσης, της πολιτικής που ακολουθεί ένα κράτος. Επίσης, είναι πάντοτε παρούσα ως μια πραγματική ή δυνητική συνιστώσα, η οποία επηρεάζει τις αποφάσεις και τη συμπεριφορά μας²³. Η στρατηγική κουλτούρα είναι σημαντική για πέντε κυρίως λόγους :

α. διότι συντελεί στην προστασία της διαμορφούμενης από ένα έθνος στρατηγικής, προστατεύοντας αυτό από την διάβρωση που μπορεί να προκληθεί από τα πλοκάμια του εθνοκεντρισμού, δηλαδή την κοσμοθεωρία η οποία θέτει στο κέντρο του ενδιαφέροντός την έννοια του έθνους, υποδηλώνοντας την άποψη, ότι κάποιος πολιτισμός ή κοινωνία ή ομάδα είναι εγγενώς ανώτερος από όλους τους άλλους.

β. η κατανόηση της στρατηγικής κουλτούρας αποτελεί θεμελιώδες μέρος της βασικής αρχής του πολέμου «γνωρίζω τον εχθρό μου». Η γνώση της στρατηγικής κουλτούρας του αντιπάλου είναι ιδιαίτερα πολύτιμη, επειδή εξηγεί το πνευματικό και ηθικό πλαίσιο εντός του οποίου θα πρέπει να ληφθούν από αυτόν αποφάσεις. Είναι πολύ πιο εύκολο να μετρήσει κανείς τα Τανκ και τους πυραύλους του αντιπάλου, από το να προσπαθήσει να κατανοήσει τις πολιτισμικές παραδοχές μιας ξένης προς αυτόν κοινωνίας, πολύ περισσότερο να κατανοήσει τη γνωστική ψυχολογία των ηγετών του εχθρού. Πώς λειτουργεί το μυαλό τους ποιες είναι οι ριζικές διαφορές στις αξίες, στις αρχές, στις προτιμήσεις και στους στόχους.

Ο Sun-Tzu δικαίως κάνει εκτενή αναφορά στο έργο του «Η Τέχνη του πολέμου» στη βασική αρχή της «γνώσης του αντιπάλου» η οποία δεν εφαρμόζεται πολύ συχνά.

---

²³ Colin S. Gray, “*Out of the wilderness: Prime time for strategic culture*”, *Comparative Strategy*, Vol. 26, No.1 (October 2007), p. 20

Αντίθετα παρατηρείται το φαινόμενο οι αντίπαλοι να αγνοούν ο ένας τη στρατηγική κουλτούρα του άλλου με το πρόσχημα ότι επιδιώκεται πάντα από τις αντίπαλες πλευρές η διατήρηση του αρχικού πλεονεκτήματος²⁴ με αντικειμενικό σκοπό να επιβάλλουν στον αντίπαλο τον δικό τους ρυθμό, δηλαδή με άλλα λόγια να λειτουργούν στο δικό τους κύκλο αποφάσεων²⁵ (Observation, Orientation, Decision, Action) αποτρέποντας, με αυτό τον τρόπο τον εχθρό να εκτελέσει το δικό του σχέδιο. Στην πράξη ωστόσο το ανωτέρω πρόσχημα δεν αποτελεί αποτελεσματική λύση στο πρόβλημα της άγνοιας της στρατηγικής κουλτούρας μεταξύ των εμπολέμων, δεδομένου ότι οι περισσότεροι πόλεμοι έχουν πολλούς αντικειμενικούς σκοπούς και μεγάλη διάρκεια, σε σημείο όπου δημιουργούνται εφοδιαστικά προβλήματα των συμμετεχουσών δυνάμεων²⁶. Συνεπώς, τόσο από την μέχρι τώρα πρακτική διενέργειας των πολέμων στο Ιράκ και στο Αφγανιστάν, αλλά όσο και από τους θεωρητικούς του πολέμου όπως ο Clausewitz είναι γνωστό ότι η τριβή, η ευκαιρία και γενικότερα το κλίμα του πολέμου, μπορούν να αναιρέσουν ακόμα και την πιο μεγάλη αρχή του πολέμου²⁷.

γ. διαμέσου της στρατηγικής κουλτούρας ευαισθητοποιείται ένα έθνος σχετικά με τη μεγάλη σημασία της ιστορίας καθιστώντας αυτό ικανό να θέσει τις σωστές ερωτήσεις σχετικά με τα κίνητρα που πρέπει να έχει, αλλά κυρίως με την γνώση της εικόνας του εαυτού του. Αυτό που ο Sun Tzu διατείνεται ως βασική αρχή του πολέμου, «γνώριζε τον εαυτό σου» η γνώση της κουλτούρας μας προειδοποιεί για τους κινδύνους της αδράνειας («αυτός είναι ο τρόπος που έχουμε πάντα κάνει») βοηθώντας στη χάραξη πολιτικής και στη λήψη αποφάσεων. Εφ' όσον η διάσταση της κουλτούρας παραμελείται, οι αναλυτές θα συνεχίσουν να αναπτύσσουν θεωρίες που δεν ταιριάζουν με τα πραγματικά περιστατικά που συμβαίνουν, θα συνεχίσουν να χρησιμοποιούν λέξεις που

²⁴ John I. Alger, *The Quest for Victory: The History of the Principles of War* (Westport, CT: Greenwood Press, 1982); and Anthony D. Mc Ivor, ed., *Rethinking the Principles of War* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2005).

²⁵ OODA: Observation, Orientation, Decision, Action. This formula for (tactical) victory was invented by Col. John Boyd of the USAF. It was inspired by his experience of jet fighter combat over Korea. See Grant T. Hammond, *The Mind of War: John Boyd and American Security* (Washington, DC: Smithsonian Institution Press, 2001).

²⁶ Colin S. Gray, "Out of the wilderness: Prime time for strategic culture", *Comparative Strategy*, Vol. 26, No.1 (October 2007), p. 20

²⁷ Clausewitz, *On War*, p. 104.

δεν ταιριάζουν με τη συμπεριφορά των αντιπάλων και τέλος θα προτείνουν πολιτικές που δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα²⁸.

Η στρατηγική κουλτούρα στηρίζεται στην ιστορική εμπειρία ενός έθνους αλλά και στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι την ερμηνεύουν. Είναι ταυτόχρονα σημαντικό και εξαιρετικά δύσκολο να γνωρίζουμε τους εαυτούς μας, από την άποψη της στρατηγικής κουλτούρας. Αν ήμασταν σε θέση να κοιτάξουμε τους εαυτούς μας σε ένα καθρέφτη στρατηγικής δεν είναι σίγουρο ότι θα ήμασταν αντικειμενικοί. Συνήθως έχουμε την τάση να βλέπουμε τα πράγματα όπως εμείς θέλουμε και όχι όπως είναι πραγματικά.

Είναι απαραίτητο να επισημανθεί ότι οι χώρες δεν διαλέγουν τη στρατηγική τους κουλτούρα. Μάλλον η στρατηγική κουλτούρα επιλέγει αυτές. Η στρατηγική κουλτούρα προσαρμόζεται και καλλιεργείται αρχικά ως «υπόθεση»²⁹ από την κοινωνία επειδή ταιριάζει στο χαρακτήρα και στο γενικότερο πλαίσιο των πολιτών της και έπειτα γίνεται αποδεκτή. Είναι αλήθεια ότι η στρατηγική κουλτούρα εξελίσσεται, και μπορεί να υποστεί ριζική αλλαγή μετά από ένα τραυματικό σοκ. Αποτελεί το διαρκώς εξελισσόμενο προϊόν των προσπαθειών που κάνουν οι λαοί να εξηγήσουν το παρελθόν τους, να κατανοήσουν το παρόν τους, και να προβλέψουν το μέλλον τους, με άλλα λόγια ένας συνεχής διάλογος μεταξύ ενός λαού και της ιστορίας του³⁰.

δ. η στρατηγική κουλτούρα αποτελεί την πιο σημαντική πηγή του παράγοντα «Ηθικό» δηλαδή η δύναμη ψυχής, το φρόνημα σε ένα κράτος. Ως γνωστόν ο παράγοντας ηθικό έχει κεντρική σημασία τόσο για τη φύση του πολέμου, όσο και ως προς το χαρακτήρα του πολέμου. Όπως αναφέρει και ο Clausewitz ο πόλεμος είναι μια πράξη βίας για να εξαναγκάσει τον εχθρό να υποταχθεί στη θέλησή μας³¹, συνεπώς το αντικείμενο του πολέμου δεν είναι συνήθως η καταστροφή του εχθρού, αλλά μάλλον η υποταγή της θέλησής του στη θέληση του νικητή. Θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι οι πόλεμοι με αντικειμενικό σκοπό τον εξαναγκασμό και την αποτροπή είναι ουσιαστικά πόλεμοι ανάμεσα στις στρατηγικές κουλτούρες των εμπόλεμων, θεωρώντας με αυτό τον

²⁸ Booth, *Strategy and Ethnocentrism* (New York: Holmes and Meier Publishers, Inc., 1979), p.136

²⁹ Black, *Rethinking Military History*, p. 13

³⁰ Colin S. Gray, "Out of the wilderness: Prime time for strategic culture", *Comparative Strategy*, Vol. 26, No.1 (October 2007), p. 19

³¹ Carl von Clausewitz, *On War*, Michael Howard and Peter Paret, trans. (1832; Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976), p. 75.

τρόπο την αποτροπή και τον εξαναγκασμό, σαν προϊόντα της στρατηγικής κουλτούρας. Όμως δεν πρέπει να λησμονούμε ότι και η φυσική διάστασή του πολέμου διαδραματίζει σπουδαίο ρόλο. Για παράδειγμα το 1944-1945, οι Γερμανοί και οι Ιάπωνες δεν στερούνταν ισχυρής στρατηγικής κουλτούρας ή θέλησης για νίκη. Αντίθετα, στερούνταν ανθρωπίνου δυναμικού, υλικού, και καλής στρατηγικής. Η μεγάλη σημασία της στρατηγικής κουλτούρας διαφαίνεται ξεκάθαρα στην έννοια της αποτροπής της οποίας η επιτυχία ή αποτυχία, εξαρτάται περισσότερο από την ταχύτητα λήψης απόφασης από τους εκάστοτε κυβερνώντες και όχι τόσο από τους υπολογισμούς των όπλων των αντιπάλων ή από τις σταθερές αποτροπής όπως αυτές χρησιμοποιούνται από τους αμυντικούς αναλυτές για καθαρά μεθοδολογικούς σκοπούς³².

ε. η γνώση της στρατηγικής κουλτούρας βοηθά στη μη απομόνωση ενός κράτους από το διεθνές περιβάλλον. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το κράτος να μπορεί να κατανοεί τα διεθνή τεκταινόμενα που αφορούν στο διεθνές περιβάλλον ασφάλειας να συμμετέχει στις διεθνείς δομές λήψης των αποφάσεων να δημιουργεί στρατηγικές συμμαχίες με τους ανερχόμενους στρατηγικούς δρώντες και εν κατακλείδι να βρίσκει λύσεις σε προβλήματα που ταλανίζουν όλοι την ανθρωπότητα όπως για παράδειγμα το πρόβλημα της τρομοκρατίας.³³

---

³² Colin S. Gray, "Out of the wilderness: Prime time for strategic culture", *Comparative Strategy*, Vol. 26, No.1 (October 2007), p. 18

³³ Ken Booth, "Strategic Culture: Validity and Validation," *Oxford Journal on Good Governance* 2 (2005), p. 27,

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

1. Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Ποια όμως είναι η έννοια της στρατιωτικής κουλτούρας δηλαδή της κουλτούρας ενός στρατιωτικού οργανισμού. Από την μελέτη της σχετικής με την στρατιωτική κουλτούρα βιβλιογραφίας διαπιστώνεται ότι, ένα μεγάλο ποσοστό των ακαδημαϊκών κειμένων αναφέρονται στην αμερικάνικη στρατιωτική κουλτούρα αποδίδοντας σε αυτήν τον όρο “organizational culture”.

Στην ουσία η έννοια της στρατιωτικής κουλτούρας αποτελεί μια ερμηνεία του τρόπου με τον οποίο ενεργεί ένας στρατιωτικός οργανισμός. Η στρατιωτική κουλτούρα αποτελεί ένα αμάλγαμα αξιών, εθίμων, παραδόσεων, τα οποία έχουν δημιουργήσει ένα συγκεκριμένο χαρακτήρα και μια συμπεριφορά σε ένα στρατιωτικό οργανισμό ή με άλλα λόγια ενός κλάδου των ενόπλων δυνάμεων μιας χώρας. Από την στρατιωτική κουλτούρα πηγάζουν τα πρότυπα συμπεριφοράς, η πειθαρχία, το πνεύμα ομαδικότητας, η ανιδιοτέλεια κατά την εκτέλεση του καθήκοντος, καθώς επίσης και οι παραδόσεις και τα έθιμα που υποστηρίζουν αυτά τα στοιχεία. Ένα μοντέλο στρατιωτικής κουλτούρας όπως καθορίζεται από τον Burk, περιλαμβάνει τέσσερα ουσιώδη στοιχεία. Την πειθαρχία, το επαγγελματικό ήθος, τις τελετές και εθιμοτυπία, την συνοχή και το πνεύμα συνεργασίας του προσωπικού.

Πολύ στενά συνδεδεμένη με την έννοια της στρατιωτικής κουλτούρας είναι και η έννοια του υπάρχοντος κλίματος σε ένα στρατιωτικό οργανισμό (organizational climate) δηλαδή η άποψη και τα συναισθήματα που έχουν τα μέλη των στρατιωτικών οργανισμών/επιτελείων για τα επιτελεία τους. Το εκάστοτε κλίμα ενός επιτελείου μπορεί να επηρεαστεί από τους εξής παράγοντες: από τις αντιλήψεις που υπάρχουν σχετικά με την επιβράβευση και τις ποινές που επιβάλλονται, από την ροή των πληροφοριών από τα κατώτερα ιεραρχικά στρώματα προς τα ανώτατα και αντίθετα, από τις προσδοκίες της διοίκησης αναφορικά με την απόδοση στο φόρτο της εργασίας, από το αίσθημα της δικαιοσύνης και αξιοκρατίας του συστήματος διοίκησης, τα χαρακτηριστικά του φορτίου δουλειάς και τέλος τα πρότυπα που θέτουν οι Αρχηγοί των επιτελείων. Παρά το γεγονός

ότι το επικρατούν κλίμα στα επιτελεία και των τριών όπλων είναι εύπλαστο και ανταποκρίνεται πολύ γρήγορα στις ξαφνικές απαιτήσεις αλλά και στις πολιτικές κατευθυντήριες οδηγίες, εντούτοις μακροπρόθεσμα μπορεί να επηρεάσει κατά κάποιο τρόπο την κουλτούρα ενός στρατιωτικού οργανισμού.

Τα επιτελεία τα οποία συνθέτουν τις ένοπλες δυνάμεις μιας χώρας έχουν πολλά κοινά μεταξύ τους. Για παράδειγμα χρησιμοποιούν στρατόπεδα για την αρχική εκπαίδευση των νέων μελών τους, ακολουθούν μια ιεραρχική δομή, οι ηγήτορες και των τριών όπλων προέρχονται από τις μάχιμες μονάδες αυτών, εκπαιδεύουν και διατηρούν τις δικές τους ειδικές δυνάμεις, κάθε ένα από τα τρία όπλα φιλοδοξεί να διέπεται από την έννοια της αξιοκρατίας ακολουθώντας ένα σύστημα προαγωγών το οποίο αποτελείται από μια κεντρική επιτροπή προαγωγών τα ανώτατα στρατιωτικά συμβούλια του εκάστοτε κλάδου.

Μέσα σε αυτό το γενικότερο πλαίσιο της κουλτούρας, το κάθε επιτελείο έχει δημιουργήσει την δική του στρατιωτική κουλτούρα, η οποία βοηθά στο να διαμορφώσει την δική του κοσμοθεωρία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα πολεμήσει. Αποτέλεσμα αυτού, αποτελεί το γεγονός ότι το κάθε επιτελείο δεν θεωρεί το προσωπικό του σαν μέρος ενός γενικότερου στρατιωτικού συνόλου αλλά ως μέρος ενός συγκεκριμένου όπλου. Γι αυτό το λόγο υπάρχουν τα στελέχη του στρατού ξηράς, τα στελέχη του Ναυτικού και τα στελέχη της Αεροπορίας. Αυτές οι ξεχωριστές στρατιωτικές κουλτούρες των τριών επιτελείων, έχουν σαν αποτέλεσμα να διαιωνίζουν και να ενισχύουν κατά κάποιο την συνοχή και τη αλληλοϋποστήριξη μεταξύ των στελεχών τους πράγμα το οποίο είναι σημαντικό για μια μονάδα σε περιβάλλον μάχης. Επιπρόσθετα με αυτόν τον τρόπο βοηθούν τα στελέχη τους να είναι συγκεντρωμένα στο σκοπό τους και στο έργο τους, ανάλογα με την θέση από την οποία ενεργούν δηλαδή από τη ξηρά, τη θάλασσα ή τον αέρα.

2. Η ΣΗΜΑΝΤΙΚΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ.

Η σημαντικότητα της στρατιωτικής κουλτούρας αποδεικνύεται περίτρανα από την Ιστορία, μέσα από τα ιστορικά γεγονότα, χωρίς να γίνεται σαφής ο τρόπος και ο λόγος για τον οποίο συμβαίνει αυτό. Η γενικότερη ασάφεια οφείλεται στο γεγονός ότι η στρατιωτική

κουλτούρα επηρεάζεται από μη μετρήσιμους παράγοντες, στην πολυπλοκότητα της έννοιας και στο γεγονός ότι οι ιστορικοί στην προσπάθειά τους να μελετήσουν έναν πόλεμο και να εξηγήσουν τους λόγους της νίκης ή της ήττας, εστιάζουν περισσότερο σε παράγοντες, όπως η ηγεσία, το δόγμα και όχι στην στρατιωτική κουλτούρα των εμπολέμων. Τα παραπάνω, συνδυαζόμενα με τις μεταρρυθμίσεις εξαιτίας των αλλαγών στην κουλτούρα μιας κοινωνίας, στην εξέλιξη της τεχνολογίας που βομβαρδίζουν τη στρατιωτική κουλτούρα στο πέρασμα του χρόνου, χωρίς να επιφέρουν άμεσα αποτελέσματα, καθιστούν δύσκολη την αντιμετώπιση με ένα πιο επιστημονικό τρόπο της έννοιας της στρατιωτικής κουλτούρας³⁴.

Η στρατιωτική κουλτούρα επηρεάζει την στρατιωτική αποτελεσματικότητα και την λήψη καινοτόμων ιδεών μέσα στο στρατιωτικό οργανισμό³⁵. Τόσο η στρατιωτική αποτελεσματικότητα, όσο και οι καινοτόμες νεωτεριστικές ιδέες διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην προετοιμασία και την οργάνωση του στρατού για τον επόμενο πόλεμο. Επίσης η Στρατιωτική κουλτούρα αντιπροσωπεύει τη δεοντολογία και τα επαγγελματικά χαρακτηριστικά, στοιχεία των οποίων είναι η εμπειρία και πνευματική μελέτη, οι οποίες συμβάλλουν με τον ίδιο τρόπο στην κοινή κατανόηση της φύσης του πολέμου και από τα τρία Γενικά Επιτελεία. Τα επαγγελματικά χαρακτηριστικά και η δεοντολογία προσδίδουν την τεράστια σωματική και ψυχική δύναμη που απαιτεί το επάγγελμα του στρατιωτικού. Με άλλα λόγια θα προετοιμάσουν τον στρατιωτικό οργανισμό στο να είναι ικανός να αξιολογεί, να ελέγχει την αποτελεσματικότητα όλων των αλλαγών-καινοτομιών, εξελίξεων που συμβαίνουν σε διάφορα επίπεδα όπως το τεχνολογικό, κοινωνικό, τακτικό επιχειρησιακό στην περίοδο της ειρήνης, αποφεύγοντας με αυτό τον τρόπο την δοκιμή της αποτελεσματικότητας αυτών των αλλαγών στην περίοδο του πολέμου όπου θα επικρατεί ο φόβος, το χάος, η ασάφεια και η αβεβαιότητα.

---

³⁴ the Foreign Policy Research Institute conference "The End of American Military Culture," Philadelphia, Pa., July 15–16, 1998. *Orbis*, Winter 1999

³⁵ Williamson Murray and Allan R. Millett, eds., *Military Innovation in the Interwar Period* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).

Συνεπώς η στρατιωτική κουλτούρα αντιπροσωπεύει την πνευματική ικανότητα του στρατού ξηράς, του ναυτικού, και της αεροπορίας, η οποία απαιτείται να είναι σε υψηλό επίπεδο για να είναι σε θέση και τα τρία όπλα να προετοιμαστούν για την διεξαγωγή του πολέμου.

α. ΤΟ ΕΥΡΥΤΕΡΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Η στρατιωτική κουλτούρα επηρεάζεται από παράγοντες όπως η ιστορία, η επαγγελματική δεοντολογία, η γεωγραφία, το περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί ο στρατιωτικός οργανισμός, η πρόσφατη στρατιωτική εμπειρία, και η κοσμοθεωρία του οργανισμού για την κοινωνία εκτός του στρατεύματος. Επιπλέον, υπάρχει πιθανότητα να υπάρξουν ξεχωριστές και διακριτές υποκουλτούρες μέσα στους στρατιωτικούς οργανισμούς οι οποίες με τη σειρά τους επηρεάζονται σε μεγάλο βαθμό από την παραδόσεις τις συνθήκες καθώς και την αποστολή του στρατιωτικού οργανισμού.³⁶

Η στρατιωτική κουλτούρα στην ευρύτερη έννοιά της, είναι δυνατόν να καθορίζει και να σηματοδοτεί τον τρόπο με τον οποίο μάχεται ένα έθνος. Η γερμανική στρατιωτική κουλτούρα για παράδειγμα, κατά την διάρκεια των δύο περασμένων πολέμων επεδείκνυε ιδιαίτερη έμφαση στο καθήκον, εξαιρετική σοβαρότητα στην τακτική, σε αντίθεση με τον τομέα του εφοδιασμού και τον τομέα των πληροφοριών για τους οποίους υπήρχε λιγότερο ενδιαφέρον λόγω της γεωγραφικής της θέσης³⁷ μιας και η Γερμανία ήταν πάντα στο κέντρο των στρατιωτικών επιχειρήσεων σε όλη την ιστορία του ευρωπαϊκού πολέμου, αλλά η καταστροφή της Πρωσίας στο Jena / Auerstadt τον Οκτώβριο του 1806, είχε ως αποτέλεσμα την κατάρρευση του κράτους. Αυτό οφείλονταν αφενός στην αδυναμία των Γερμανών να κατανοήσουν ότι δεν έπρεπε να δίνουν περισσότερο βάρος στην τακτική και στις επιχειρήσεις παραμελώντας τον τομέα του εφοδιασμού- πληροφοριών και αφετέρου στην επικρατούσα κουλτούρα της κοινωνίας η οποία κατά τη διάρκεια των δύο παγκοσμίων πολέμων διέθετε μια θεμελιώδη πίστη στην έμφυτη ανωτερότητα του γερμανικού φύλου.

---

³⁶ Williamson Murray, “Does Military Culture Matter,” *Orbis*, Winter 1999. p.135

³⁷ The basic doctrinal manual for the Luftwaffe, *Die Luftkriegführung* [Waging Air War] (Berlin: n.p., 1966)

Χαρακτηριστικό παράδειγμα της επίδρασης των παραδόσεων και συνηθειών που επικρατούν εντός του στρατιωτικού οργανισμού και επιδρούν στην στρατιωτική κουλτούρα αποτελεί το παράδειγμα του Ιταλικού Γενικού επιτελείου το 1940. Όπως αναφέρει ο MacGregor Knox το Ιταλικό Γενικό επιτελείο χαρακτηριζόταν από έλλειψη μελέτης, σχεδιασμού, και προσοχής στη λεπτομέρεια σε αντίθεση με τους Γερμανούς³⁸. Οι Ιταλοί Αξιωματικοί αντιμετώπιζαν την ένταξή τους στις ιταλικές ένοπλες δυνάμεις ως μια εξασφάλιση για όλη τη ζωή τους. Επιπρόσθετα η άποψη της κοινωνίας για τους Αξιωματικούς δεν ήταν και η καλύτερη δεδομένου ότι, τους θεωρούσαν ανίκανους να προσφέρουν οπουδήποτε αλλού, δηλαδή δεν μπορούσαν να στηρίξουν τους εαυτούς τους σε κάποια άλλη επαγγελματική δραστηριότητα. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο στρατηγός Ubaldo Soddu, ο οποίος ήταν υπεύθυνος του επιχειρησιακού και του τακτικού σχεδίου επίθεσης εναντίον της Ελλάδας το 1940, σε σχόλιό του για την άποψη που επικρατούσε στους ιταλούς αξιωματικούς για την καριέρα τους στις Ιταλικές στρατιωτικές δυνάμεις, "όταν υπάρχει ένα πιάτο ζυμαρικών εξασφαλισμένο για μία ζωή και λίγη μουσική, δεν χρειάζεται τίποτα περισσότερο"³⁹.

Σε αντίθεση με την Ιταλική στρατιωτική κουλτούρα οι Ηνωμένες Πολιτείες, είχαν μια διαφορετική στρατιωτική κουλτούρα η οποία χαρακτηριζόταν από την ιδιαίτερη έμφαση που έδιναν στον τομέα του εφοδιασμού των στρατευμάτων. Η ιδιαίτερη προσοχή των αμερικανών στον εφοδιασμό οφείλεται κατά κύριο λόγο στην επίδραση του παράγοντα γεωγραφία, ο οποίος όπως προαναφέρθηκε επηρεάζει την διαμόρφωση της στρατιωτικής κουλτούρας ενός έθνους. Οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι ένα έθνος που γεωγραφικά προστατεύεται από την ύπαρξη των ωκεανών. Έτσι, η προβολή της στρατιωτικής ισχύος της χώρας για να είναι αποτελεσματική, απαιτούσε μια αποτελεσματική εφοδιαστική δυνατότητα των ενόπλων δυνάμεών της. Ακόμη και στον Αμερικανικό Εμφύλιο Πόλεμο, ο οποίος συνέβαλε στη διαμόρφωση της γενικής στρατιωτικής κουλτούρας των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ και παρά το γεγονός ότι οι δυνάμεις της Ένωσης διεξήγαγαν

---

³⁸ MacGregor Knox, *Mussolini Unleashed*, p. 16

³⁹ *Ibid.*, p. 57.

επιχειρήσεις σε ηπειρωτικό έδαφος, οι αποστάσεις που διανύονταν ήταν ισοδύναμες με τις αποστάσεις στην Ευρώπη από το Παρίσι προς τη Μόσχα⁴⁰.

Ένας άλλος σημαντικός παράγοντας που επιδρά στη στρατιωτική κουλτούρα είναι η εναλλαγή των γενεών που συμβαίνει στους στρατιωτικούς οργανισμούς. Ένα παράδειγμα τέτοιας εναλλαγής εμφανίστηκε στην αμερικανική στρατιωτική κουλτούρα όταν χρειάστηκε η γενιά του πολέμου του Βιετνάμ να αποστρατευτεί⁴¹. Το γεγονός αυτό συνδυαζόμενο με το τέλος της ψυχροπολεμικής περιόδου συνέβαλε έτσι ώστε οι καινούριες γενιές αξιωματικών να διαμορφώσουν διαφορετική θεώρηση για τα τεκτονόμενα, καθόσον υπήρχε καινούργιο στρατηγικό περιβάλλον, διαφορετικό σε σχέση με αυτό που υπήρχε όταν ήταν στην ενέργεια η γενιά των αξιωματικών που πολέμησαν στο Βιετνάμ.

Παρόλα αυτά είναι σχεδόν αδύνατο να αλλάξει το ευρύτερο γεωγραφικό και πολιτισμικό πλαίσιο εντός του οποίου λειτουργούν οι στρατιωτικοί οργανισμοί. Για παράδειγμα οι Ηνωμένες Πολιτείες θα αντιμετωπίζουν πάντα το πρόβλημα της προβολής της στρατιωτικής ισχύος στους ωκεανούς του κόσμου, ως εκ τούτου, κυρίαρχο θέμα στη στρατιωτική κουλτούρα των ΗΠΑ θα παραμένει η εφοδιαστική ικανότητα των δυνάμεών της. Συνεπώς, εάν κάποιος ενδιαφέρεται για τις στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις και δεν μπορεί να αλλάξει αυτό το ευρύτερο πλαίσιο της στρατιωτικής κουλτούρας, εκτός ίσως από τις κοινωνικές και πολιτικές αλλαγές, τουλάχιστον θα πρέπει να έχει επίγνωση των ιδιαίτερων παραγόντων οι οποίοι πλαισιώνουν και επηρεάζουν το μεγαλύτερο μέρος της στρατιωτικής κουλτούρας.

β. Η ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Οι μεταρρυθμίσεις στη στρατιωτική κουλτούρα όπως αποδεικνύεται από τα ιστορικά παραδείγματα οδήγησαν τις ένοπλες δυνάμεις σε νίκη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η γερμανική νίκη στις όχθες του ποταμού Meuse τον Μάιο του 1940 η οποία κρίνεται από τους ιστορικούς ως ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα στην

⁴⁰ Williamson Murray, "Why Did It Take the North So Long" *Military History Quarterly*, Summer 1989, pp. 24–33

⁴¹ Williamson Murray, "Computers In, Clausewitz Out," *National Interest*, Summer 1997, pp. 57–64.

ιστορία του εικοστού αιώνα διότι η νίκη αυτή επέτρεψε στους Γερμανούς να ξεπεράσουν σημαντικές στρατηγικές αδυναμίες τους με αποτέλεσμα να εμπλακούν στο μεγάλο παγκόσμιο πόλεμο που διήρκεσε μέχρι το 1945⁴². Με τον Β' παγκόσμιο πόλεμο τερματίζεται η περίοδος του ευρωπαϊκού ιμπεριαλισμού και η ανθρωπότητα οδηγήθηκε αναπόφευκτα στον Ψυχρό Πόλεμο.

Οι στρατιωτικές δυνατότητες που επέτρεψαν στους Γερμανούς να κερδίσουν το 1940 δεν προέκυψαν από τις επαναστατικές αλλαγές που συνέβησαν στη δεκαετία του 1930, αλλά από τις θεμελιώδεις αλλαγές στην οργανωτική κουλτούρα του γερμανικού στρατού που σημειώθηκαν στις αρχές του 1920, όταν ο Hans von Seeckt, επικεφαλής του προσωπικού και το 1920 αρχηγός της Reichswehr, ουσιαστικά άλλαξε τα πρότυπα της γερμανικής στρατιωτικής κουλτούρας στο σύνολο των αξιωματικών. Μείωσε τον αριθμό των αξιωματικών που υπηρετούσαν στο γερμανικό στρατό, περιορίζοντάς τους στο όριο που προβλεπόταν από τη Συνθήκη των Βερσαλλιών και μεταβίβασε την διοίκηση των αξιωματικών στον Αρχηγό του Γενικού επιτελείου⁴³. Το αποτέλεσμα αυτής της αλλαγής ήταν ο εμποτισμός του συνόλου του στρατού με τα χαρακτηριστικά της στρατιωτικής κουλτούρας του γενικού επιτελείου. Τα κύρια χαρακτηριστικά της κουλτούρας του νέου γερμανικού στρατού ήταν οι συστηματικές, διεξοδικές αναλύσεις, το μεγάλο ενδιαφέρον από τους επιτελείς στο να εξετάζουν τι συμβαίνει στον πραγματικό πόλεμο και τέλος μια αυστηρή διαδικασία επιλογής των αξιωματικών, η οποία έδειχνε μεγάλο ενδιαφέρον για το πνευματικό και το επαγγελματικό τους επίπεδο, καθώς και τις επιδόσεις τους σε ηγετικές θέσεις.

Επιπρόσθετα δημιούργησε περίπου πενήντα επτά διαφορετικές επιτροπές για τη μελέτη των συμπερασμάτων του Α' Παγκόσμιου Πόλεμου. Η διεξοδική, και ολοκληρωμένη μελέτη του τελευταίου πολέμου, έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τον Βρετανικό στρατό, ο οποίος απέτυχε να δημιουργήσει μια ενιαία επιτροπή για να μελετήσει τα συμπεράσματα

⁴² Williamson Murray, *The Change in the European Balance of Power, 1938–1939: The Path to Ruin* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1984), chap. 1

⁴³ Timothy Lupfer, *The Dynamics of Doctrine: The Changes in German Tactical Doctrine During the First World War* (Fort Leavenworth, Kans.: Government Printing Office, 1981); and Martin Samuels, *Command or Control? Command, Training and Tactics in the British and German Armies, 1888–1918* (London: Frank Cass, 1995).

του Α' Παγκόσμιου πολέμου μέχρι το 1932, ένα διάστημα αρκετά μεγάλο, περισσότερο από μια δεκαετία μετά τους Γερμανούς. Οι επιτροπές που είχαν συσταθεί από τον Seeckt κατάφεραν να διαμορφώσουν το δόγμα των συνδυασμένων επιχειρήσεων. Μέχρι το 1923 ο γερμανικός στρατός ήταν σε καλό δρόμο για την επιπόηση του Blitzkrieg⁴⁴.

Το 1932 ξαναγράφηκε το εγχειρίδιο του βασικού δόγματος του γερμανικού στρατού, *Die Truppenführung* (Ηγεσία του στρατεύματος), το οποίο αποτέλεσε τη βάση για την εφαρμογή συνδυασμένων επιχειρήσεων κατά τη διάρκεια του δεύτερου Παγκόσμιου Πόλεμου. Ένα παράδειγμα κάποιων από τις θεμελιώδεις αρχές του γερμανικού στρατού αποτελούν τα παρακάτω:

α. Η διεξαγωγή του πολέμου είναι μια τέχνη, εξαρτώμενη από την ελεύθερη, και δημιουργική δραστηριότητα, επιστημονικά θεμελιωμένη.

β. Η διεξαγωγή του πολέμου βασίζεται στη συνεχή ανάπτυξη, στα νέα μέσα του πολέμου που προκαλούν αλλαγές στην ανάπτυξη των ενόπλων δυνάμεων.

γ. Ο πόλεμος αποτελεί μια δυναμική κατάσταση και σαν δυναμική κατάσταση οι αλλαγές είναι ξαφνικές και συχνές. Υπάρχουν πολλοί αστάθμητοι παράγοντες που παίζουν σημαντικό ρόλο στην έκβαση μιας μάχης. Η ανεξάρτητη βούληση του εχθρού μάχεται εναντίον φίλιων δυνάμεων. Οι τριβές και τα λάθη αποτελούν ένα καθημερινό φαινόμενο⁴⁵. Καθ' όλη τη δεκαετία του 1920 και του 1930, η γερμανική στρατιωτική κουλτούρα δεν απαιτούσε μόνο υψηλά πρότυπα αναφορικά με την ηγεσία των στρατευμάτων, αλλά και σοβαρή μελέτη του επαγγέλματος των όπλων.

Ένα χαρακτηριστικό των στρατιωτικών οργανισμών εκείνης της εποχής ήταν το γεγονός ότι τα επιτελεία δεν ήταν υπέρμαχοι μιας κουλτούρας που υποστήριζε την σε βάθος μελέτη των αποτελεσμάτων των πολέμων του παρελθόντος. Αντίθετα οι περισσότεροι στρατιωτικοί οργανισμοί προσπαθούσαν να αναπτύξουν γρήγορα μύθους που να επιτρέπουν διαφυγή από τα λάθη τους, όπως ήταν η περίπτωση του γαλλικού

⁴⁴ James S. Corum, *The Roots of Blitzkrieg: Hans von Seeckt and German Military Reform* (Lawrence, Kans.: University of Kansas Press, 1992), p. 20.

⁴⁵ *Troop Leadership*, trans. of *Die Truppenführung* (Washington, D.C.: U.S. WarDepartment, 1936 [1933]), p. 1.

στρατού με τη λήξη του Α Παγκοσμίου Πολέμου⁴⁶. Επίσης άλλες στρατιωτικές κουλτούρες λόγω της ύπαρξης του γεγονότος της τεχνολογικής ανάπτυξης, θεωρούσαν την μελέτη των συμπερασμάτων από πολέμους παρελθόντων ετών ως περιττή και μη έχουσα σχέση με μελλοντικούς πολέμους. Οι παραπάνω στρατιωτικές κουλτούρες που αντιτίθενται στη μελέτη των συμπερασμάτων του παρελθόντος δεν μπορούν να προσαρμοστούν στις πραγματικές συνθήκες του πολέμου.

Οι αεροπορικές δυνάμεις λόγω του γεγονότος ότι, έχουν ιδιαίτερη σχέση με τις τεχνολογικές εξελίξεις υποστηρίζουν ότι ακόμη και η μελέτη των πρόσφατων στρατιωτικών εμπειριών δεν μπορεί να βοηθήσει στην προετοιμασία ενός πολέμου όσο βοηθά η τεχνολογική εξέλιξη⁴⁷. Τέτοιου είδους στρατιωτικές κουλτούρες αποτελούν τα αποδεικτικά στοιχεία της παραπάνω άποψης. Επιπρόσθετα και ο γαλλικός στρατός στα χρόνια του μεσοπολέμου, μαζί με την Αεροπορία Στρατού των ΗΠΑ και την Βρετανική Βασιλική Πολεμική Αεροπορία την ίδια περίοδο, ήταν ιδιαίτερα επιρρεπής στο να αποτελεί απόδειξη της ίδιας θεωρίας. Από τα παραπάνω παραδείγματα φαίνεται ότι στην περίοδο ειρήνης, τα επιτελεία τείνουν να ακολουθούν ένα προκαθορισμένο μονοπάτι άρνησης να μελετήσουν τα λάθη τους από προηγούμενους πολέμους και να διδαχθούν από αυτά. Συνεπώς χάνουν την ευελιξία τους σε καιρό ειρήνης άρα και την προσαρμογή τους στις πραγματικές συνθήκες του πολέμου. Υπάρχει ένα ιστορικό μοτίβο των στρατιωτικών επιτελείων τα οποία προσπαθούν να επιβάλλουν σε καιρό ειρήνης τις ιδέες τους για τη μελλοντική μάχη αναφερόμενοι στις πραγματικές συνθήκες του πολέμου, χωρίς όμως να προσαρμόζονται σε αυτές τις συνθήκες. Στην περίπτωση του γαλλικού στρατού στο Β 'Παγκόσμιο Πόλεμο, η προκύπτουσα ήττα θα μπορούσε να αντιστραφεί μόνο με την παρέμβαση των άλλων δυνάμεων. Οι σοβαρές ζημίες που υπέστη η όγδοη αμερικανική Πολεμική Αεροπορία το καλοκαίρι του 1943 δεν ήταν αρκετές για να επανεξεταστούν οι συνδυασμένες επιχειρήσεις των βομβαρδιστικών αεροσκαφών. Αλλά αξίζει να σημειωθεί ότι μόνο μετά τις καταστροφικές απώλειες που υπέστη η αεροπορία σε δύο αποστολές

---

⁴⁶ Robert Doughty, *Seeds of Disaster: The Development of French Army Doctrine, 1919–1939* (Hamden, Conn.: Shoe String Press, 1985).

⁴⁷ Williamson Murray, "Does Military Culture Matter," *Orbis*, Winter 1999. p.142

βομβαρδισμού των εργοστασίων στο Schweinfurt (Αύγουστο και Οκτώβριο 1943) αναγκάστηκε η ηγεσία να εξετάσει τη δυνατότητα συνοδείας των βομβαρδιστικών αεροσκαφών με αεροσκάφη αναχαίτισης προκειμένου να προστατεύονται από τα γερμανικά αεροσκάφη της Luftwaffe. Μέχρι εκείνη τη στιγμή οι σχηματισμοί των βομβαρδιστικών παρέμεναν ασυνόδευτοι μέχρι το στόχο τους⁴⁸.

Η ιστορία των Αμερικανικών στρατιωτικών επιτελείων αποδεικνύει τα πλεονεκτήματα και τις αδυναμίες ενός δημοκρατικού συστήματος των πολιτικο-στρατιωτικών σχέσεων. Παρά το γεγονός ότι το σύστημα προαγωγών του αμερικανικού στρατού διατηρούσε τους αξιωματικούς του στον ίδιο βαθμό για αρκετά χρόνια και παρά το γεγονός ότι οι αμερικανικές δυνάμεις δεν είχαν την υποστήριξη των πολιτών σε σύγκριση με τις γερμανικές ένοπλες δυνάμεις το Β Παγκόσμιο πόλεμο, εντούτοις η απόδοση του αμερικανικού Στρατού στον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, κατά των Γερμανών, χαρακτηρίζεται πολύ καλή από αυτή που είχε μια δεκαετία πιο πριν⁴⁹. Έτσι οι ένοπλες δυνάμεις των ΗΠΑ αποδείχθηκαν ευπροσάρμοστες, ευέλικτες, και περισσότερο αποτελεσματικές στις αποστολές τους από το 1943 και μετά. Επιπλέον, δεν πρέπει να διαφεύγει το γεγονός ότι ανεξάρτητα από τις διάφορες δυσκολίες που υπήρχαν το 1942 και στις αρχές του 1943 στις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις, ο επανεξοπλισμός τους ξεκίνησε αργά σε σύγκριση με αυτόν της ναζιστικής Γερμανίας, ενώ οι δυνάμεις των ΗΠΑ ενεπλάκησαν σε πόλεμο σχεδόν αμέσως. Για παράδειγμα ο επανεξοπλισμός του Πολεμικού Ναυτικού των ΗΠΑ ξεκίνησε το 1938, ενώ του στρατού τον Ιούλιο του 1940 μετά την καταστροφή στη Γαλλία. Έτσι, βιαστικά προετοιμασμένες οι επίγειες δυνάμεις των ΗΠΑ βρέθηκαν στη μάχη με τους Ιάπωνες στον ειρηνικό το καλοκαίρι του 1942 και με τις γερμανικές δυνάμεις στη Βόρεια Αφρική, το Νοέμβριο του 1942. Σε αντίθεση, ο γερμανικός στρατός δεν ενεπλάκη σε πόλεμο μέχρι το Σεπτέμβριο του 1939, έξι και μισό χρόνια μετά την έναρξη από τον Χίτλερ του τεράστιου εξοπλιστικού προγράμματος.

---

⁴⁸Williamson Murray, *Luftwaffe* (Baltimore, Md.: Nautical and Aviation Press, 1985), chaps. 5 and 6.

⁴⁹Michael D. Dobler, *Closing with the Enemy: How GIs Fought the War in Europe, 1944–1945* (Lawrence, Kans.: University of Kansas Press, 1994).

Καθ' όλη την περίοδο του μεσοπολέμου, η στρατιωτική κουλτούρα του αμερικανικού στρατού, έδειξε μια σοβαρότητα και υπευθυνότητα ως προς την αντιμετώπιση του πολέμου. Στον απόηχο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου η αμερικανική εκστρατευτική δύναμη (AEF) εγκαθίδρυσε είκοσι ξεχωριστές επιτροπές για να εξετάσουν τα συμπεράσματα από τον τελευταίο πόλεμο. Στη συνέχεια, μια ομάδα αποτελούμενη από τους πιο έμπειρους αξιωματικούς συνέταξε μια τελική αναφορά για τα συμπεράσματα από τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο, αφού προηγουμένως μελέτησε τα αποτελέσματα των είκοσι επιτροπών⁵⁰. Η ανάλυση των συμπερασμάτων είχε σαν αποτέλεσμα να εκπονηθεί το 1923 ένα εγχειρίδιο βασικού δόγματος, που αφορούσε στους υπηρεσιακούς κανονισμούς. Σε σχέση με τους Βρετανούς, οι Αμερικανοί κατέβαλαν πολύ πιο σημαντικές προσπάθειες για να διδαχθούν από τα σκληρά μαθήματα του δυτικού μετώπου. Το νέο αμερικάνικο δόγμα χαρακτηριζόταν από την επιρροή της γαλλικής *top-down* προσέγγισης του πολέμου, αλλά και την επιρροή των γερμανικών εμπειριών⁵¹. Στην πραγματικότητα, οι δύο παραπάνω επιρροές είναι εμφανείς ακόμη και σήμερα στο αμερικανικό δόγμα, με τη μορφή της *top-down* μηχανιστικής προσέγγισης στην ισχύ πυρός εξ αποστάσεως (γαλλική επιρροή) και στην έμφαση που δίδεται στις πολεμικές επιχειρήσεις με έμφαση στον ελιγμό (η γερμανική προσέγγιση).

Ένα επιπλέον χαρακτηριστικό της αμερικανικής στρατιωτικής κουλτούρας την περίοδο του μεσοπολέμου αποτελεί η έμφαση στην επαγγελματική στρατιωτική εκπαίδευση που ελάμβαναν οι αξιωματικοί, με αντικειμενικό σκοπό την σοβαρή προετοιμασία τους για τον πόλεμο. Σε αντίθεση με τις ένοπλες δυνάμεις της Γερμανίας και της Βρετανίας, η επαγγελματική στρατιωτική εκπαίδευση των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ αναπτύχθηκε σε δύο επίπεδα, στη σχολή επιτελών Διοίκησης στο Φορτ Λίβενγουορθ του Κάνσας, και στη Σχολή Πολέμου του Στρατού στην Ουάσιγκτον⁵². Το ναυτικό είχε τη δικιά του σχολή πολέμου, ενώ το σχολείο των πεζοναυτών στο Quantico, στη Βιρτζίνια, και το τακτικό σχολείο του σώματος στην αεροπορική βάση Maxwell στην

⁵⁰ William Odom, *After the Trenches: The Transformation of U.S. Army Doctrine, 1918–1939* (College Station, Tex.: Texas A&M University Press, 1999)

⁵¹ Williamson Murray, "Does Military Culture Matter," *Orbis*, Winter 1999. p.143

⁵² *Ibid*, p.144

Αλαμπάμα. Σε αυτές τις σχολές οι αξιωματικοί είχαν την ευκαιρία να διδαχθούν για τη στρατηγική, τη διοίκηση, τις τακτικές που εφαρμόζονται στον πόλεμο. Είχαν την ευκαιρία με τις επισκέψεις σε διάφορες σχολές άλλων κλάδων να ανταλλάξουν εμπειρίες που φάνηκαν πολύ χρήσιμες τόσο στην τυποποίηση των κλάδων αλλά και στην εκπόνηση εγχειριδίων και βασικών δογμάτων. Οι σχολές επιμόρφωσης μαζί με τις σχολές εξειδίκευσης (πεζικού, πυροβολικού) είχαν ουσιαστική συμβολή στις καινοτομίες στις στρατιωτικές κουλτούρες των επιτελείων οι οποίες με τη σειρά τους συνέβαλαν αρκετά στην νίκη των αμερικανών στον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Εξίσου σημαντικό αποτελεί και το γεγονός ότι, πολλοί από τους απόφοιτους των ανώτερων στρατιωτικών σχολών επιμόρφωσης αργότερα στελέχωσαν θέσεις αρχηγών των γενικών επιτελείων.

Συμπερασματικά θα μπορούσε να ισχυριστεί κανείς ότι από τα ιστορικά πολεμικά γεγονότα του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα συνάγεται το συμπέρασμα ότι, η στρατιωτική κουλτούρα αποτελούσε ένα κρίσιμο καθοριστικό παράγοντα για το πόσο καλά οι στρατιωτικοί οργανισμοί (Επιτελεία) μπορούσαν να προσαρμοστούν στις πραγματικές συνθήκες του πολέμου. Επιπρόσθετα από την εξέταση των ιστορικών αρχείων, διαπιστώνεται ότι δεν είναι εύκολο να αλλάξουν οι στρατιωτικές κουλτούρες σύμφωνα με τις οποίες, οι αξιωματικοί γαλουχούνται και σύμφωνα με τις οποίες κρίνουν τον εαυτό τους και το περιβάλλον τους. Τελικά, η ιστορία της μεσοπολεμικής περιόδου αποδεικνύει ότι τα πρότυπα κουλτούρας που τέθηκαν σχεδόν αμέσως μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, παρέμειναν σταθερά καθ' όλη την πορεία μετάβασης προς τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο⁵³.

γ. ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗΣ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑΣ

Αν η στρατιωτική κουλτούρα ήταν σημαντική για τους στρατιωτικούς οργανισμούς στο παρελθόν, τότε είναι σίγουρο ότι είναι εξίσου σημαντική για το παρόν αλλά και το μέλλον των στρατιωτικών οργανισμών. Από μελέτες της στρατιωτικής κουλτούρας των επιτελείων των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων έχουν υπάρξει κάποιες διαπιστώσεις τις

---

⁵³ Omer Bartov, *Hitler's Army: Soldiers, Nazis, and War in the Third Reich* (Oxford: Oxford University Press, 1991).

οποίες κρίνω σκόπιμο να αναφέρω διότι υπάρχει το ενδεχόμενο να ισχύουν και για τις Ελληνικές ένοπλες δυνάμεις δεδομένου ότι οι τελευταίες, ακολουθούν το δυτικό πρότυπο εκπαίδευσης και γενικότερα το δυτικό τρόπο με τον οποίο πολεμούν.

Μια πρώτη διαπίστωση αποτελεί το γεγονός ότι δεν υπάρχει ενιαία αμερικανική στρατιωτική κουλτούρα μεταξύ των επιτελείων με αποτέλεσμα και τα τέσσερα επιτελεία των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων να έχουν διαφορετική στρατιωτική κουλτούρα. Οι επιδράσεις που ασκούνται από το περιβάλλον στο οποίο λειτουργούν ή θα κληθούν να επιχειρήσουν τα στρατιωτικά επιτελεία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη ανάπτυξη και διαμόρφωση μιας ιδιαίτερης κουλτούρας. Ανεξάρτητα από την ύπαρξη θέλησης δημιουργίας μιας κοινής στρατιωτικής κουλτούρας, οι διαφορές θα συνεχίσουν να διαμορφώνουν τον τρόπο με τον οποίο τα στελέχη της αεροπορίας, του ναυτικού, του στρατού ξηράς, αντιμετωπίζουν τον πόλεμο. Η αεροπορία θα εξακολουθήσει να στηρίζει την οργανωτική της δομή στην τεχνολογία. Επιπλέον, η φύση του πολέμου στον αέρα, με εκατοντάδες, αν όχι χιλιάδες αεροσκαφών να επιχειρούν εναντίον στόχων στο έδαφος και στον αέρα, απαιτεί ως ένα βαθμό την προσέγγιση του πολέμου με μια οργάνωση η οποία θα μπορεί να παρέχει την «μεγάλη εικόνα» της μάχης, κάτι το οποίο δεν συμβαίνει με τον στρατό ξηράς. Οι απαιτήσεις για υποστήριξη ανεφοδιασμού, καταστολής της εχθρικής αεράμυνας, οι εναέριες μάχες μεταξύ των αεροσκαφών αναχαίτισης καθώς και οι αποστολές βομβαρδισμού των βομβαρδιστικών απαιτούν αναπόφευκτα μια μηχανιστική προσέγγιση αντιμετώπισης του πολέμου στον αέρα⁵⁴. Όμοια με την αεροπορία και το ναυτικό λόγω της ύπαρξης και χρήσης από αυτό, σύγχρονων όπλων όπως υποβρύχια φρεγάτες τα οποία εξαρτώνται και επηρεάζονται πλήρως από της εξελίξεις στην τεχνολογία, ωθείται στο να ακολουθήσει μια μηχανιστική προσέγγιση στον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζει τον πόλεμο⁵⁵. Από την άλλη πλευρά, τόσο ο στρατός ξηράς όσο και το Σώμα των Πεζοναυτών, επηρεάζεται από τη φύση της μάχης σε χερσαίο έδαφος και

---

⁵⁴ Williamson Murray, *The Air Campaign in the Persian Gulf* (Baltimore, Md.: Nautical and Aviation Press, 1996), pp. 86–96.

⁵⁵ Williamson Murray, “Does Military Culture Matter,” *Orbis*, Winter 1999. p.145

για το λόγο αυτό οδηγείται σε μια προσέγγιση του πολέμου η οποία μοιάζει με την προσέγγιση του Clausewitz.

Εκτός από τις διαφορές στο περιβάλλον των στρατιωτικών επιτελείων σημαντικό ρόλο στον τρόπο σκέψης των επιτελείων στον πόλεμο αλλά και στην προετοιμασία τους για αυτόν, παίζουν οι πεποιοθήσεις και οι παραδόσεις που υφίστανται. Όπως αναφέρεται στις μελέτες, υπάρχουν διαφορές στις παραδόσεις και στα πιστεύω μεταξύ των επιτελείων και κατ'επέκταση στα διακλαδικά επιτελεία. Ένας παράγοντας που συντελεί σε αυτό είναι και οι εναλλαγές στις γενιές των στελεχών. Δηλαδή η αποστρατεία κάποιων στελεχών που είχαν διαφορετικές εμπειρίες δεν τους έδωσε την ευκαιρία να τις μεταλαμπαδεύσουν στις νεότερες γενιές. Για παράδειγμα η γενιά του Βιετνάμ, η οποία είχε γαλουχηθεί με την αντίληψη περί πολέμου από τον Clausewitz, επιστρέφοντας από τη Νοτιοανατολική Ασία στις ΗΠΑ, ήταν γεμάτη δυσπιστία για το εάν και κατά πόσο οι τεχνολογικές εξελίξεις αποτελούν ένα μέσο για την απλοποίηση της πολυπλοκότητας και των ασαφειών του πολέμου. Η έκδοση του βασικού δόγματος του στρατού FM 100-5, το 1986 τόνιζε ότι «η τριβή, η συσσώρευση των λαθών, η απρόσμενες δυσκολίες, και η σύγχυση της μάχης, θα δημιουργήσει εμπόδια τις δύο εμπόλεμες πλευρές. Για να μπορέσουν, οι ηγέτες, να το ξεπεράσουν πρέπει να είναι έτοιμοι να αναλάβουν δράση χωρίς να περιμένουν την παροχή περισσότερων πληροφοριών για τον εχθρό, διότι εάν χρονοτριβήσουν αναμένοντας περαιτέρω πληροφόρηση, θα χάσουν για πάντα την ευκαιρία να δράσουν»⁵⁶.

Σε αντίθεση με τη γενιά του Βιετνάμ, η νέα γενιά των αξιωματικών, με εξαίρεση το Σώμα των Πεζοναυτών, έχει αποδειχθεί ότι προσελκύονται πολύ περισσότερο από τις τεχνολογικές, μηχανιστικές λύσεις στα σύνθετα προβλήματα που προκύπτουν από τον πόλεμο. Στην πραγματικότητα, ένας σημαντικός αριθμός από ανώτερους αξιωματικούς χρησιμοποιούν το επιχείρημα ότι η πρόοδος στην τεχνολογία των υπολογιστών και των συστημάτων επικοινωνιών, θα επιτρέψει στο στρατό των ΗΠΑ να αποκαλύψει και να καταστρέψει τα πάντα σε ένα αρκετά ευρύ πεδίο μιας μάχης. Άλλοι προχωρώντας

---

⁵⁶ Field Manual 100-5, *U.S. Army Blueprint for Air/Land Battle*, 1986, p. 16

περισσότερο, εκφράζουν την άποψη ότι η εξέλιξη της τεχνολογίας θα εξαλείψει την τριβή, επιτρέποντας στους διοικητές την απόλυτη γνώση των ενεργειών και κινήσεων του εχθρού. Όπως ισχυρίζονται «το αναδυόμενο σύστημα. . υπόσχεται την ικανότητα να χρησιμοποιήσει τη στρατιωτική ισχύ χωρίς την ύπαρξη των παλαιών κινδύνων, εννοώντας ότι θα διαλύσει την ομίχλη του πολέμου»⁵⁷. Στην πραγματικότητα και σε ότι αφορά την πολεμική αεροπορία ακολουθείται η ίδια με το Βιετνάμ κουλτούρα της μηχανιστικής προσέγγισης η οποία όπως αποδείχθηκε οδήγησε στην αποτυχία των ΗΠΑ. Όπως υποστηρίζεται από τους υπέρμαχους αυτής της προσέγγισης η ισχύς των νέων πληροφοριακών συστημάτων στηρίζεται στην ικανότητά τους να συσχετίζονται αυτόματα και γρήγορα τα δεδομένα από πολλές πηγές για να σχηματιστεί μια πλήρης εικόνα του θεάτρου των επιχειρήσεων. Οι ισχυρισμοί αυτοί προδίδουν μια γενική αδιαφορία και άγνοια των βασικών αρχών του πολέμου⁵⁸.

Σε ότι αφορά στο ναυτικό, επίσης, έχει εμφανιστεί μια σημαντική τάση σύμφωνα με την οποία η τεχνολογία θεωρείται σαν μια «ασημένια σφαίρα», και πλέον υπάρχει ένα καινούργιο σύστημα πολέμου το δίκτυο-κεντρικό σύστημα. Αυτό το σύστημα στηρίζεται στην ύπαρξη ολοκληρωμένων πληροφοριακών συστημάτων τα οποία μπορούν να αντιληφθούν τα πάντα σε ένα τεράστιο πεδίο μάχης και να καταστρέψουν τους κρίσιμους στόχους του εχθρού. Προϋπόθεση αποτελεί ένα υψηλής απόδοσης δίκτυο πληροφοριών, δικτύων αισθητήρων και δικτύων εμπλοκής. Τα δίκτυα αισθητήρων παράγουν γρήγορα σε υψηλά επίπεδα την εικόνα του θεάτρου των επιχειρήσεων ενώ παράλληλα συγχρονίζονται με τις στρατιωτικές επιχειρήσεις. Το γεγονός του συγχρονισμού της εικόνας του θεάτρου των επιχειρήσεων με την εικόνα των μετακινήσεων των στρατιωτικών δυνάμεων προσδίδει μια αύξηση στη δύναμη πυρός⁵⁹. Η υποστηρικτές του δικτυο-κεντρικού πολέμου θεωρούν επίσης ότι η ύπαρξη μιας βάσης δεδομένων στον

---

⁵⁷ Adm. William Owens (former vice chairman of the Joint Chiefs), "System of systems," *Armed Forces Journal*, Jan. 1996, p. 47.

⁵⁸ Department of the Air Force, *New World Vistas: Air and Space Power for the 21st Century* (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1995).

⁵⁹ Vice Adm. Arthur K. Cebrowski, USN, and John J. Garstka, "Network-Centric Warfare, Its Origin and Future," *Proceedings of the U.S. Naval Institute*, Jan. 1998, p.33

ουρανό θα βοηθήσει του διοικητές των εμπολέμων δυνάμεων, να έχουν απόλυτη γνώση του τι διαδραματίζεται στην αντίπαλη χώρα. Συνεπώς η αυξανόμενη ροή πληροφοριών και δεδομένων, σε συνδυασμό με την ραγδαία τεχνολογική εξέλιξη, θα εξαφανίσει την ομίχλη, την τριβή, τις ασάφειες και αβεβαιότητες που εμφανίζονται κατά τη διάρκεια του πολέμου⁶⁰. Διαπιστώνεται μια υπέρμετρη αγάπη προς τις τεχνολογικές εξελίξεις από τα στελέχη των επιτελείων των ενόπλων δυνάμεων των ΗΠΑ, θεωρώντας ότι η τεχνολογία από μόνη της θα δώσει λύσεις σε όλα τα προβλήματα που παρουσιάζονται κατά τη διάρκεια της εκτέλεσης των επιχειρήσεων. Το παραπάνω γεγονός αποτελεί σημαντικό κίνδυνο για την ήττα των στρατιωτικών δυνάμεων σε ενδεχόμενο πόλεμο διότι έρχεται σε αντίθεση με την 2500 ετών ιστορία των ΗΠΑ.

Μια εμφανής αδυναμία της σημερινής στρατιωτικής κουλτούρας των ΗΠΑ, είναι η μείωση της επαγγελματικής στρατιωτικής εκπαίδευσης, η οποία καθίσταται επιβεβλημένη για τα στελέχη των ενόπλων δυνάμεων. Η μείωση της εκπαίδευσης συνίσταται σε μια σειρά θεμάτων όπως είναι το θέμα της αναβάθμισης των στρατιωτικών ιδρυμάτων τα οποία είναι υπεύθυνα για την περαιτέρω επιμόρφωση των αξιωματικών και δυστυχώς κάποια από αυτά δεν τυγχάνουν της απαραίτητης προσοχής και αναβάθμισης του ρόλου τους. Δεν υπάρχει ο σύγχρονος εξοπλισμός όπως γρήγοροι ηλεκτρονικοί υπολογιστές δεν εξασφαλίζονται διαθέσιμες λίστες βιβλίων στις βιβλιοθήκες, δεν έχει γίνει αναβάθμιση ολόκληρου του εκπαιδευτικού συστήματος, με ιδιαίτερη έμφαση στην πνευματική ζωτικότητα του σώματος των αξιωματικών και εκτός της αίθουσας. Στην πραγματικότητα, η παραμέληση της επαγγελματικής στρατιωτικής εκπαίδευσης έχει σοβαρό αντίκτυπο στην ίδια τη στρατιωτική κουλτούρα αλλά και στην κοινωνία, χαρακτηρίζοντας και τις δύο ως βαθιά αντιπνευματικές και ανιστόρητες⁶¹.

Η έννοια του στρατιωτικού δόγματος επισημαίνει σε ακόμη μεγαλύτερο βαθμό τη διαφορά της στρατιωτικής κουλτούρας μεταξύ των επιτελείων των ενόπλων δυνάμεων. Οι

⁶⁰ Anatol Lieven, *Chechnya, Tombstone of Russian Power* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1998).

⁶¹ Williamson Murray, "Grading the War Colleges," *National Interest*, Winter 1986/1987, pp. 12–19; and Williamson Murray, "How Not to Advance Professional Military Education," *Strategic Review*, Summer 1997, pp. 73–77

διαφορές στα δόγματα των επιτελείων υπάρχουν και στο αντίστοιχο διακλαδικό επιτελείο. Η ύπαρξη ενός βασικού δόγματος παρέχει το βασικό πλαίσιο για να εξετάσουν τα στελέχη με σοβαρότητα το σχεδιασμό και την προετοιμασία των επιχειρήσεων αλλά και τη διεξαγωγή του πολέμου. Αυτό που λείπει είναι η δημιουργία δόγματος το οποίο θα συνδέεται με τον πραγματικό κόσμο και θα λαμβάνει υπόψη του ότι ο αμερικάνικος στρατός προετοιμάζεται και σκέφτεται σοβαρά τον πόλεμο. Θα πρέπει πάντα να θυμόμαστε ότι «Η πεμππουσία του πολέμου έγκειται στο ότι είναι ένας βίαιος αγώνας ανάμεσα σε δύο εχθρικές δυνάμεις, ανεξάρτητες και ασυμβίβαστες, προσπαθώντας η καθεμιά να επιβληθεί στην άλλη. . . . Είναι πολύ σημαντικό να έχουμε κατά νου ότι ο εχθρός δεν είναι ένα άψυχο αντικείμενο που πρόκειται να εκτελεστεί, αλλά ένας ανεξάρτητος παράγοντας και την δική του κίνηση, με την δική του δύναμη με τους δικούς του στόχους και τα σχέδιά του»⁶².

---

⁶² *Warfighting*, pp. 1–2

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ

Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΝ ΔΡΩΝΤΩΝ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ (περιπτωσιολογικές μελέτες)

Στο κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μια προσπάθεια μέσα από τις περιπτωσιολογικές μελέτες της στρατηγικής κουλτούρας των παρακάτω κρατών, να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με τον ρόλο που αυτή διαδραματίζει στον τρόπο που ένα κράτος μάχεται.

1. Η Στρατηγική κουλτούρα των ΗΠΑ

Σε εθνικό και στρατηγικό επίπεδο, η γεωγραφία και η ιστορία έχουν διαμορφώσει την αμερικανική στρατηγική κουλτούρα. Ιστορικά, ο συνδυασμός της γεωγραφικής θέσης της Βορείου Αμερικής, η οποία περικυκλώνεται από μεγάλους ωκεανούς και έχοντας σχετικά ειρήνη στα βόρεια και νότια σύνορά της καθιστά τις Ηνωμένες Πολιτείες χωρίς ασφάλεια. Εάν ληφθεί υπόψη ότι την προστασία την παρείχε το Βρετανικό Βασιλικό Ναυτικό, οι ΗΠΑ ήταν ουσιαστικά ένας ελεύθερος αναβάτης σε ένα σύνθετο διεθνές περιβάλλον ασφάλειας.

Η Αμερικανική στρατηγική κουλτούρα διαμορφώθηκε από μακρές περιόδους ειρήνης οι οποίες διακόπτονταν από συγκρούσεις μεταξύ γενεών, τον πόλεμο του 1812, τον εμφύλιο πόλεμο, τον Πρώτο Παγκόσμιο Πόλεμο, και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, που ορίζεται ως μια σταυροφορία του καλού ενάντια στο κακό»⁶³ Πράγματι, οι Αμερικανοί έχουν την τάση να θεωρούν τους πολέμους ως σταυροφορίες ενάντια στο κακό. Όπως περιγράφεται από τον Samuel Huntington, «Για τους αμερικανούς ένας πόλεμος δεν είναι ένας πόλεμος, εκτός αν πρόκειται για μια σταυροφορία.»⁶⁴ Έτσι, οι Αμερικανοί παραδοσιακά σκέφτονται τον πόλεμο με απόλυτους όρους κατά τους οποίους ο εχθρός είχε δαιμονοποιηθεί. Ο αγώνας ήταν μέχρι τέλους και ο τελικός στόχος ήταν η απόλυτη νίκη. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προοπτικής αποτελεί η ομιλία του Τζορτζ Μπους μετά την 11/9 στην οποία παρουσίασε τον αγώνα εναντίον της Αλ-Κάιντα ως μια σταυροφορία, που διακηρύχθηκε σε εχθρούς και συμμάχους ότι «είτε είστε μαζί μας ή

⁶³ Thomas G. Mahnken, "United States Strategic Culture."p.9

⁶⁴ Samuel P. Huntington, *The Soldier and the State: The Theory and Practice of Civil-Military Relations* (Cambridge, MA: Belknap Press, 1957), p. 152.

εναντίον μας"⁶⁵, και χλεύασε τον Οσάμα Μπιν Λάντεν δηλώνοντας για τον ίδιο, ότι τον "ήθελε: νεκρό ή ζωντανό.»⁶⁶

Παραδοσιακά η αμερικανική στρατηγική κουλτούρα είναι εύκολο να μεγιστοποιήσει όλα τα στοιχεία της ισχύος τα στρατιωτικά, οικονομικά, διπλωματικά, και τις επικοινωνίες, αποκτώντας ένα συγκριτικό πλεονέκτημα το οποίο αποτελεί μέρος της στρατηγικής κουλτούρας του. Η αλήθεια είναι ότι η στρατηγική κουλτούρα της Αμερικής αποτελεί κάτι πολύ περισσότερο από αυτό που χρησιμοποιείται δηλαδή ο αμερικανικός τρόπος πολέμου. Στην πραγματικότητα, η έννοια της στρατηγικής κουλτούρας είναι πολύ πιο εκλεπτυσμένη από την απλοϊκή ιδέα ενός πολιτιστικού "τρόπος του πολέμου» που αποδίδεται σε ορισμένα έθνη, εθνικές ομάδες, ή περιοχές, καθώς περιλαμβάνει έναν συνδυασμό πολλών παραγόντων κυρίως κοινωνιολογικών που αλληλεπιδρούν με τους άλλους με ένα σύνθετο και δυναμικό τρόπο. Μερικές φαινομενικά αντιφατικές αρχές της αμερικανικής στρατηγικής κουλτούρας, όπως το μοντέλο που εξηγήθηκε παραπάνω, συνυπάρχουν με την ιδέα της ευθύνης για ελευθερία και της αίσθησης του καθήκοντος προστασίας ενός τυπικά αμερικάνικου τρόπου ζωής.

Σε πολλές συζητήσεις για τη στρατηγική κουλτούρα ενός συγκεκριμένου έθνους συχνά απουσιάζουν οι περιορισμοί σχετικά με τη χρήση βίας. Στο πλαίσιο αυτό, οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι σε μειονεκτική θέση σε σύγκριση με άλλες χώρες. Ενώ οι ηγέτες των ΗΠΑ κατά τον σχεδιασμό της χρήσης βίας περιορίζονται από νομικά και ηθικά ζητήματα, αυτά συχνά δεν ισχύουν για άλλους ηγέτες, οι οποίοι είναι σχετικά χωρίς περιορισμούς κατά τις δικές τους εκτιμήσεις. Για παράδειγμα, στο βιβλίο για τον του ασύμμετρο πόλεμο, ο Roger W. Barnett εξηγεί λεπτομερώς τους τέσσερις μεγάλους περιορισμούς που διέπουν την αμερικανική χρήση στρατιωτικής ισχύος: επιχειρησιακοί, οργανωτικοί, νομικοί, και ηθικοί⁶⁷. Όλα τα παραπάνω δημιουργούν ένα εμπόδιο για την διεξαγωγή του πολέμου. Έτσι για να συνεχίσουν τον πόλεμο οι Ηνωμένες Πολιτείες η απειλή πρέπει να συνδέεται άμεσα με την επιβίωση της χώρας ή να χαρακτηρίζεται ως «η

⁶⁵ :<http://edition.cnn.com/2001/US/11/06/gen.attack.on.terror> (accessed July 9,2012).

⁶⁶ Toby Harnden, "Bin Laden is wanted: dead or alive, says Bush," *The Telegraph* (UK), September 18, 2001. Available at: www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/afghanistan/1340895/Bin-Laden-is-wanted-dead-or-alive-says-Bush.html (accessed July 9, 2012).

⁶⁷ David Du, "The American Way of War: The Four Constraints," *Nationsmith*. October 18, 2012. Available at: <http://nationsmith.com/2012/10/18/671> (accessed April 6, 2013).

ενσάρκωση του διαβόλου» -όπως ήταν ο φασισμός στο Β Παγκόσμιο Πόλεμο, ο κομμουνισμός στον Ψυχρό Πόλεμο, και η τρομοκρατία κατά τη διάρκεια του πολέμου εναντίον των τρομοκρατών⁶⁸.

Επιπλέον, η στρατηγική κουλτούρα δεν είναι ενιαία. Στο έργο του Brian McAllister Linn που αφορά στις αντίστοιχες πνευματικές παραδόσεις του στρατού φαίνεται ότι ακόμη και ένας ενιαίος οργανισμός (επιτελείο) μπορεί να έχει αρκετές αντίθετες απόψεις⁶⁹. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αποτελεί το δόγμα για την αντιτρομοκρατία το οποίο περιγράφεται στο εγχειρίδιο 3-24 του αμερικάνικου στρατού και για το οποίο συνέβαλλαν καταλυτικά ο Στρατηγός David Petraeus και ο αντισυνταγματάρχης John Nagl προσαρμόζοντας τη θεωρία του πολέμου εναντίον των τρομοκρατών στο ανωτέρω εγχειρίδιο. Για το ανωτέρω δόγμα πρόσωπα μέσα από το επιτελείο στρατού των ΗΠΑ είχαν εκφραστεί αρνητικά για την αξία του δόγματος για την αντιτρομοκρατία και θεωρούσαν ότι οι Αμερικανικές Ένοπλες δυνάμεις δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στις αντιτρομοκρατικές αλλά προετοιμάζονται για διεξαγωγή συμβατικού πολέμου.⁷⁰

2. Η Στρατηγική Κουλτούρα της Ρωσίας

Στους Αυτοκρατορικούς χρόνους, οι φορείς της στρατηγικής κουλτούρας, ήταν η στρατιωτική ηγεσία, η μοναρχία και η αριστοκρατία. Στη σοβιετική εποχή, ήταν η ηγεσία του κόμματος, ειδικά στην ισχυρή συμβίωση της με τους ηγέτες του Σοβιετικού στρατιωτικού βιομηχανικού συμπλέγματος, και η στρατιωτική ηγεσία.

Στη μετα-σοβιετική εποχή, η εικόνα είναι πιο συγκεχυμένη. Η στρατιωτική ηγεσία είναι σαφώς ο εμπόλεμος κομιστής της παραδοσιακής κουλτούρας των μαζικών δυνάμεων η οποία στηριζόταν στην στρατολόγηση και στην κινητοποίηση.

Το πολιτικό μαχητικό στοιχείο διατηρήθηκε από μια σειρά παραγόντων και επιρροών, από το καθεστώς του Πούτιν και τους ανθρώπους του στις υπηρεσίες ασφαλείας, μια σειρά από εμπειρογνώμονες, δημοσιογράφους, ακαδημαϊκούς, και ιδεολόγους της εθνικιστικής πειθούς. Το Ευρύ κοινό και οι ελίτ πιστεύουν ξεκάθαρα σε

⁶⁸ Ibid

⁶⁹ Brian McAllister Linn, *The Echo of Battle: The Army Way of War* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2007).

⁷⁰ Jian Gentile, "Coin is Dead: U.S. Army Must Put Strategy Over Tactics," *Small Wars Journal*, November 22, 2011 Available at <http://smallwarsjournal.com/blog/coin-is-dead-us-army-must-put-strategy-over-tactic> (accessed July 9, 2012).

μια ισχυρή Ρωσία, και ότι η στρατιωτική δύναμη θα πρέπει να είναι ένα μέρος αυτής της δύναμης. Αλλά υπάρχει επίσης ευρεία συναίνεση και συμφωνία στο ότι οι στρατιωτικές υπερβολές της σοβιετικής περιόδου δεν πρέπει να επαναληφθούν:

Κατά τη σοβιετική περίοδο, τα πυρηνικά όπλα βρίσκονταν στο επίκεντρο της στρατηγικής κουλτούρας, αλλά σίγουρα δεν εκτόπιζαν τις δυνάμεις από τον γενικό αντικειμενικό σκοπό. Οι Σοβιετικοί είχαν επενδύσει επίσης σε βιολογικά και χημικά όπλα, των οποίων η καταστρεπτικότητα έχει κληρονομηθεί και αποτελεί μια ισχυρά επιβλαβής κληρονομιά και σήμερα .

Η Μετα-σοβιετική Ρωσία επιδίωκε την διατήρηση των πυρηνικών όπλων, όχι μόνο χαρακτηρίζοντας αυτά ως πολύ σημαντικά, αλλά ως θεόσταλτα για την προστασία της Ρωσίας κατά τη διάρκεια της ύπαρξης εσωτερικών αδυναμιών έναντι των ξένων εισβολέων ή επίθεσης, όπως αυτή που υπέστη η Ρωσία κατά τη διάρκεια αρκετές φορές στο παρελθόν. Από την μία πλευρά η διάδοση των πυρηνικών όπλων αντιμετωπίζεται ως κίνδυνος για τη Ρωσία, αλλά από άλλη πλευρά αποτελεί την πιο σοβαρή πρόκληση για τις Ηνωμένες Πολιτείες τόσο μακροπρόθεσμα όσο και στο εγγύς μέλλον.

Υπάρχουν κάποιες ενδείξεις ότι η Ρωσία συνεχίζει ένα πρόγραμμα βιολογικών όπλων σε κάποια κλίμακα, πιθανώς ως εξασφάλιση έναντι του τι μπορεί να κάνει στους άλλους σε μια εποχή επαναστατικών εξελίξεων στον τομέα της βιο-τεχνολογίας. Η κύρια ανησυχία σε σχέση με τα χημικά όπλα έγκειται στο ερώτημα εάν θα εξαλείψει η Ρωσία τα τεράστια αποθέματα χημικών που διαθέτει, ή θα διατηρήσει μέρος αυτών ενώ παράλληλα θα ξεκινήσει κάποια έρευνα σχετικά με τις νέες δυνατότητες.

3. Η Στρατηγική κουλτούρα της Κίνας

Η Κινεζική κουλτούρα αποτελεί μία από τις παλαιότερες κουλτούρες του κόσμου η οποία κατέχει πολλές πρωτιές στον πολιτικό ,τεχνολογικό και στρατιωτικό τομέα. Ωστόσο, παρά τη μακρά ιστορία της, η στρατηγική κουλτούρα της Κίνας έχει παραμείνει σχετικά σταθερή και πιστή στις ιστορικές της ρίζες. Όπως εξηγεί ο Tony Corn ένας από τους ειδικούς στην κινεζική στρατηγική κουλτούρα, "Οι ιστορικές εμπειρίες της Κίνας και οι συλλογικές μνήμες, όπως την περίοδο (475 - 221 π.Χ.) και οι Σινο-ιαπωνικοί Πόλεμοι

(1894-95 και 1937-1945) καθορίζουν τη στρατηγική κουλτούρα της χώρας⁷¹." Πέραν αυτών των ιστορικών γεγονότων, λογοτεχνικά έργα, όπως η Τέχνη του πολέμου από τον Sun Tzu, μπορούν να ενταχθούν και να αποθανατίσουν την στρατηγική κουλτούρα της Κίνας. Επίσης, είναι σημαντική η ιδεολογία του Μάο που δημιούργησε το κομμουνιστικό καθεστώς στη δική του κινεζική παραλλαγή .

Οι περισσότεροι ειδικοί που ασχολούνται με τη μελέτη της στρατιωτικής κουλτούρας της Κίνας συμφωνούν σε πολλά σημεία σε σχέση με την εξελισσόμενη στρατηγική κουλτούρα. Ο Christopher Twomey θεωρεί ότι η στρατιωτική κουλτούρα της επηρεάζεται από έξι παράγοντες οι οποίοι δεν είναι αντιφατικοί μεταξύ τους. Οι παράγοντες αυτοί είναι: η πολιτική γεωγραφία, η Ιεραρχία και Πατριαρχία, η Συλλογικότητα, ο εθνικισμός και οι παγκόσμιες φιλοδοξίες, η ανάπτυξη μιας πολύπλοκης Αμυντικής Στρατηγικής η οποία επηρεάστηκε από τους Sun-Tzu, Κομφουκιανισμό, και τον Mao-Zedong και τα ασύμμετρα συστατικά της σύγχρονης κινεζικής στρατηγικής κουλτούρας που περιλαμβάνουν τον πόλεμο χωρίς περιορισμούς, τον προληπτικό πόλεμο, τον αιφνιδιασμό, την παραπλάνηση, τον κυβερνοπόλεμο, και την ασάφεια.⁷²

Η Πολιτική γεωγραφία της Κίνας παίζει σημαντικό ρόλο στη στρατηγική κουλτούρα της. Η Κίνα αποτελεί αλλά και ενεργεί σαν μια ηπειρωτική δύναμη. Αντλώντας την ισχύ της από ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού της και τη μάζα της γης, επικεντρώθηκε στα μεγάλης έκτασης σύνορά της και στην προστασία της ενδοχώρας από τις επιδρομές⁷³. Στα κράτη με τα οποία συνορεύει περιλαμβάνονται πέντε με τα οποία είχε εμπλακεί σε πολέμους τα τελευταία 70 χρόνια (Ινδία, την Ιαπωνία, τη Ρωσία, τη Νότια Κορέα και το Βιετνάμ) αλλά και κράτη που κυβερνήθηκαν από ασταθή καθεστώτα.⁷⁴ Το γεγονός αυτό δημιούργησε μια βαθιά αμυντική στρατηγική κουλτούρα η οποία ακόμα και σήμερα

⁷¹ Tony Corn, "Peaceful Rise through Unrestricted Warfare: Grand Strategy with Chinese Characteristics," Small Wars Journal (June 2010), 16. Available at: <http://smallwarsjournal.com/blog/journal/docs-temp/449-corn.pdf> (accessed November 2, 2012).

⁷² Christopher Twomey, "Chinese Strategic Cultures: Survey and Critique," Defense Threat Reduction Agency – Available at: www.fas.org/irp/agency/dod/dtra/chinese.pdf (accessed November 2, 2014).

⁷³ Christopher R. Bullock, "China's Bluewater Ambitions: The Continental Realities of Chinese Naval Strategies," Georgetown Journal of International Affairs (Summer/Fall 2002), p. 60.

⁷⁴ Andrew J. Nathan and Andrew Scobell. "How China Sees America," Foreign Affairs, August 16, 2012. Available at: www.foreignaffairs.com/articles/138009/andrew-j-nathan-and-andrew-scobell/how-china-sees-america (accessed Nov, 2014).

εστιάζει ιστορικά περισσότερο στην άμεση προστασία των συνόρων και όχι σε επεκτατικές βλέψεις.

Μια ενδιαφέρουσα αλλαγή εντός της τελευταίας δεκαετίας αποτελεί το γεγονός ότι, με την αύξηση των εξαγωγών της η Κίνα, έχει σημειώσει εκπληκτική πρόοδο στην παγκόσμια αγορά της ναυπηγικής βιομηχανίας και τεράστια ανοίγματα όσον αφορά την επέκταση του εμπορικού ναυτικού⁷⁵. Η Κίνα επίσης γρήγορα πραγματοποιεί τον εκσυγχρονισμό του πολεμικού της ναυτικού. Αυτοί οι παράγοντες μαζί δείχνουν ότι εξελίσσεται σε μια εξωστρεφή θαλάσσια δύναμη. Τον Αύγουστο του 2012, απέκτησε το πρώτο αεροπλανοφόρο της, γεγονός που υποδηλώνει ότι η Κίνα δείχνει ενδιαφέρον για την δημιουργία μιας ναυτικής δύναμης ικανής να επιχειρεί στους ανοικτούς ωκεανούς. Το κινεζικό αεροπλανοφόρο, το οποίο προοριζόταν αρχικά να είναι η δεύτερη κύρια δύναμη μάχης της Σοβιετικής Ένωσης, είναι περίπου τα δύο τρίτα του μεγέθους του νεότερου αεροπλανοφόρου του Ναυτικού των ΗΠΑ⁷⁶. Ενδεχομένως να υπάρχει μια αυξημένη έμφαση από την Κίνα στην οικοδόμηση μιας θαλάσσιας δύναμης, αλλά εδώ και δύο χιλιετίες η ηπειρωτική στρατηγική κουλτούρα δείχνει ότι τα χερσαία σύνορα θα παραμείνουν σίγουρα πρωταρχικό μέλημα της χώρας.

Η Ιεραρχία και ο πολιτικός έλεγχος είναι βαθιά ριζωμένες στην κύρια φιλοσοφία που επηρέασε την στρατηγική κουλτούρα της Κίνας. Τόσο ο Κομφουκιανισμός όσο και ο νομικισμός αναπτύχθηκαν κατά τη διάρκεια της εμπόλεμης περιόδου της Κίνας (471-221 π.Χ.). Ο Κομφουκιανισμός τόνισε την ανάγκη ύπαρξης μιας ελίτ τάξης, τονίζοντας ότι «η ύπαρξη ενός αληθινού πολιτισμού πρέπει να βρίσκεται υπό την ηγεσία μιας ελίτ μορφωμένων πιστών στα ιδεώδη της και αφιερωμένων στην υπηρεσία εκείνων που απορρέουν από αυτές⁷⁷». Οι νομικιστές πίστευαν ότι οι άνθρωποι χρειάζονται μια ισχυρή κυβέρνηση και νόμους οι οποίοι θα είναι αμερόληπτοι και αυστηροί με την επιβολή τιμωρίας ακόμα και για το πιο μικρό παράπτωμα⁷⁸. Οι δύο φιλοσοφίες τονίζουν την

⁷⁵ Andrew Erickson, Lyle Goldstein, and Carnes Lord, "China Sets Sail," *The American Interest*, May/June 2010. Available at: www.the-american-interest.com/article-bd.cfm?piece=806 (accessed Nov 14, 2014).

⁷⁶ "China Navy's First Aircraft Carrier Launched." *Business Week*, September 25, 2012. Available at: www.businessweek.com/news/2012-09-25/china-navy-s-firstaircraft-carrier-commissioned-after-sea-tests

⁷⁷ Kenneth Scott Latourette, *The Chinese: Their History and Culture* (New York: Macmillan, 1964), p. 400.

⁷⁸ L. Kip Wheeler, "Legalism and Chinese Philosophy," *Dr. Wheeler's Website*, last updated September 10, 2012. Available at: http://web.cn.edu/kwheeler/chinese_legalism.html (accessed Feb 4, 2014).

ιεραρχία και δομή, και επικεντρώνονται στις εσωτερικές υποθέσεις και την κοινωνική τάξη.

Ο διακεκριμένος Αμερικανός ιστορικός της Κίνας John Fairbank,, υποστήριξε ότι, παρά την επανάσταση του Μάο Τσε Τουνγκ, η Κίνα δεν απαλλάχθηκε από τις ιεραρχικές δομές του Κομφουκιανισμού στο παρελθόν⁷⁹. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο Μάο συνέχισε να διατηρεί την αυστηρή ιεραρχία της κοινωνίας. Επιπλέον, η λατρεία του Μάο ως προσωπικότητα βασίστηκε στην κινεζική λαϊκή προδιάθεση σύμφωνα με την οποία ο Μάο αντιμετωπιζόταν από τον λαό ως πατέρας που αποτελεί την αιχμή του δόρατος, αγωνίζεται για την επανένωση της Κίνας και για την απόδοση της εθνικής υπερηφάνειας⁸⁰. Ο Μάο αποτελεί μια προσωπικότητα η οποία θα δώσει μια εθνική ταυτότητα στον κινεζικό πληθυσμό. Οι διάδοχοί του συνέχισαν να καλλιεργούν αυτή την άκαμπτη ιεραρχία για την υποστήριξη των αυταρχικών καθεστώτων τους, η οποία τους επιτρέπει να ελαχιστοποιούν τις κοινωνικές αναταραχές και τις δυνατότητες της αλλαγής του καθεστώτος.

Διαπιστώνεται μια πυραμιδική άποψη της ανθρώπινης κοινωνίας η οποία έχει αντίκτυπο στις διεθνείς σχέσεις. Έτσι, η στρατηγική κουλτούρα των κινεζικών μονάδων είναι εμποτισμένη με την επιθυμία να επιστρέψουν σε μια εποχή που τα άλλα κράτη πρέπει να αποτίσουν φόρο τιμής στην κυρίαρχη Κίνα. Η προοπτική μιας ιεραρχίας των εθνών με την Κίνα στο κέντρο εξακολουθεί να είναι μια σημαντική έννοια στην κινεζική ψυχή. Αυξημένη στρατιωτική δύναμη, ένα συνεχώς εξελισσόμενο ναυτικό, και αιχμή του δόρατος οι περιφερειακές συμφωνίες, όπως του Συνδέσμου Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας με έργο τη ζώνη ελεύθερων συναλλαγών θα μπορούσε να εκληφθεί ως συνέχεια της προσπάθειας της Κίνας να αποτελέσει μια περιφερειακή και παγκόσμια ηγεμονία⁸¹. Επομένως η στρατηγική κουλτούρα της Κίνας βασίζεται σε ένα σημαντικό πολιτιστικό εγώ που προκύπτει από την ύπαρξη μιας εξιδανικευμένης ηγεμονίας αιώνων.

⁷⁹ John King Fairbanks, *China Perceived: Images and Policies in Chinese-American Relations* (New York: Alfred A. Knopf Publishers, 1974), p. 7

⁸⁰ Rene Goldman, "Mao, Maoism and Maology." *Pacific Affairs*, Vol. 41, No. 4 (Winter 1968-1969), pp. 560-574.

⁸¹ Eric Teo Chu Cheow, "Paying Tribute to **Beijing**: An Ancient Model for China's New Power," *The New York Times* January 21, 2004. Available at: www.nytimes.com/2004/01/21/opinion/21iht-edteo_ed3_.html (accessed Nov 20, 2014).

Η Συλλογικότητα αποτελεί κληρονομιά από την ιστορία της Κίνας και από την εφαρμογή του κομμουνιστικού καθεστώτος. Η Κίνα για να μπορέσει να διατηρήσει την κοινωνική τάξη λόγω της μεγάλης της έκτασης ανέπτυξε μερικά μοναδικά χαρακτηριστικά ιεραρχικής συλλογικότητας όπως για παράδειγμα η πίστη στη θυσία του προσωπικού συμφέροντος για το κοινωνικό με ιδιαίτερη έμφαση στην οικογένεια η οποία ήταν πάνω από όλα⁸².

Αρκετά γεγονότα οδήγησαν σε άνοδο του Μάο στην ηγεσία της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Με την υιοθέτηση μιας μαρξιστικής-λενινιστικής σκέψης ο Μάο δημιούργησε ένα μοντέλο διακυβέρνησης στο οποίο η κεντρική ηγεσία ήταν αυτή που μπορούσε να δώσει λύσεις στα προβλήματα εφόσον τα προβλήματα γίνονταν γνωστά σε αυτή. Η χώρα ακολουθούσε αυστηρά την γραμμή που επέβαλλε η ηγεσία του κομμουνιστικού κόμματος με την πεποίθηση ότι αυτό ήταν προς όφελος του λαού και του έθνους. Έτσι, η κυβέρνηση μπορεί να λειτουργήσει χωρίς να χρειάζεται η συναίνεση του πληθυσμού, ιδίως όσον αφορά τη χρήση της στρατιωτικής και δύναμη.

Ο εθνικισμός και οι παγκόσμιες φιλοδοξίες είναι απόρροια αφενός της τακτικής που ακολουθούν οι ηγέτες της Κίνας προκειμένου να ενισχύσουν την κοινωνική σταθερότητα⁸³, αλλά και της πρωτοφανούς εμπορικής της ανάπτυξης κατά τις τρεις τελευταίες δεκαετίες⁸⁴. Η Μακρά ιστορία της Κίνας και πολλά αξιόλογα επιτεύγματά της, όπως "Οι Τέσσερις μεγάλες εφευρέσεις» (μπαρούτι, χαρτί, εκτύπωση, και η πυξίδα) ενισχύει την έννοια της πολιτισμικής ανωτερότητας των κινέζων⁸⁵.

Σε αντίθεση με τη Δύση, όπου οι εταιρείες είναι σαφώς διαχωρισμένες από την κυβέρνηση, το ΚΚΚ και ο Λαϊκός Απελευθερωτικός Στρατός (PLA) παραμένουν πολύ στενά συνδεδεμένοι και εμπλέκονται σε όλες τις πτυχές της ψευδο-απελευθέρωσης της κινεζικής οικονομίας⁸⁶. Ο Υπερ-εθνικισμός και το αυταρχικό κομμουνιστικό καθεστώς

⁸² Andrew J. Nathan, "Confucius and the Ballot Box."

⁸³ Andrew Jacobs, "Before China's Transition, a Wave of Nationalism," *The New York Times*, May 25, 2012. Available at: www.nytimes.com/2012/05/26/world/asia/wave-of-chinese-nationalism-as-communist-leadership-change-looms.html?pagewanted=all (accessed Nov 20, 2014).

⁸⁴ Robert D. Kaplan, "The Geography of Chinese Power."

⁸⁵ "The Four Great Inventions," *China.org*, last updated August 5, 2012. Available at: www.china.org.cn/engudai/8.htm (accessed Jan 20, 2015).

⁸⁶ "Who's of Huawei," *The Economist*, August 4, 2012. Available at: www.economist.com/node/21559922 (accessed Dec, 2014).

επιτρέπουν την αφθονία πόρων που διατίθενται στη συνεχιζόμενη κινεζική στρατιωτική ανάπτυξη με αποτέλεσμα ο πληθυσμός της Κίνας να θεωρούν ότι η χώρα τους θα πρέπει να έχει μια ηγετική θέση στη διεθνή ιεραρχία.

Το 1979 ξεκίνησε η προσπάθεια εκσυγχρονισμού στη γεωργία, βιομηχανία, επιστήμη, τεχνολογία και εθνική ασφάλεια ξεκίνησαν το 1979 με προτεραιότητα η τόνωση της κινεζικής οικονομίας ως εθνικής προσπάθειας⁸⁷. Το 1999 ένας νέος γύρος εκσυγχρονισμού του στρατού ξεκίνησε με προοπτική η Κίνα να ξεπεράσει σε στρατιωτικές δαπάνες τις ΗΠΑ⁸⁸.

Η κινεζική στρατηγική κουλτούρα ήταν, είναι και θα συνεχίσει να είναι αμυντική στην φύση της. Κινέζοι και πολλοί άλλοι αναλυτές υποστηρίζουν ότι η ιστορία της χώρας δείχνει καθαρά ότι η Κίνα στο παρελθόν έκανε χρήση βίας στην προσπάθεια να κρατήσει τους ξένους επιδρομείς μακριά από το έδαφός της και να διατηρήσει σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική συνοχή σε μια μεγάλη και πυκνοκατοικημένη χώρα.

Συμφωνώντας με την ιδέα ότι η Κίνα διατηρεί παραδοσιακά μια αμυντική κουλτούρα, οι εμπειρογνώμονες Andrew Nathan και ο Robert Ross θεωρούν ότι η προβολή της εξωτερικής πολιτικής της Κίνας πρέπει να βασίζεται στο γεγονός ότι η Κίνα εφόσον κατέχει μια κεντρική θέση στον κόσμο μπορεί να συμβουλεύει τους άλλους λαούς πως θα λύσουν ειρηνικά τις διαφορές τους ή πως θα κάνουν χρήση της δύναμης πλησίον ή μέσα στο εθνικό έδαφός τους⁸⁹.

Ο Sun Tzu με το έργο του η Τέχνη του Πολέμου, υπήρξε και παραμένει μια φιλοσοφία που διέπει την κινεζική στρατηγική κουλτούρα. Είναι γεγονός ότι ο Sun Tzu ήταν θιασώτης της έμμεσης προσέγγισης του πολέμου αλλά και του ασύμμετρου πολέμου. Τα δύο αυτά στοιχεία αποτελούν χαρακτηριστικά μιας επιθετικής στρατηγικής κουλτούρας. Η διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στην αμυντική στρατηγική και στην επιθετική δεν μπορεί να γίνει εύκολα ορατή σε περίοδο ειρήνης. Επιπρόσθετα δεν υπάρχουν αποδείξεις ότι η Κίνα διατηρεί επιθετικές, επεκτατικές βλέψεις δεδομένου ότι

⁸⁷ Richard Blum, Ed., *China's Four Modernizations: The New Technological Revolution* (Boulder, CO: Westview Press, 1980), p. 307.

⁸⁸ "The Dragon's New Teeth: A rare look inside the world's biggest military expansion," *The Economist*. 7 April 7, 2012. Available at: www.economist.com/node/21552193 (accessed Jan 20, 2015).

⁸⁹ Andrew J. Nathan and Robert S. Ross, *The Great Wall and the Empty Fortress* (New York: W.W. Norton and Company, 1997), pp. 21-22.

έχει επικεντρωθεί στην εδαφική της προστασία. Ωστόσο, η Κίνα θα είναι αυτή που θα επιτεθεί πρώτη, και θα εκτελέσει ορθολογιστικά μια αιφνιδιαστική επίθεση ως μέρος της ενεργού άμυνας.

Στην περίπτωση κατά την οποία η Κίνα θα κλιθεί να πολεμήσει τότε παραδοσιακά θα επιλέξει την ασύμμετρη προσέγγιση. Η επιτομή της ικανότητας νίκης είναι να ξεγελάσεις τον αντίπαλο παρά να αποφύγεις την μάχη⁹⁰. 103 Πράγματι, ο Sun Tzu έγραψε ότι «η υψηλότερη μορφή της στρατιωτικής ηγεσίας είναι να ξεπεράσει τον εχθρό από τη στρατηγική»⁹¹ και ότι «ο πόλεμος είναι κυρίως ένα παιχνίδι εξαπάτησης»⁹². Οι Κινέζοι έχουν έτσι τελειοποιήσει τα παιχνίδια του καπνού και των καθρεπτών, και ποτέ δεν έχουν εισέλθει στη φρενήρη κούρσα των εξοπλισμών Αντ' αυτού, σκέφτονται στρατηγικά με συμπληρωματικούς και ασύμμετρους τρόπους. Η Κινεζική στρατηγική κουλτούρα ευνοεί τον ανταρτοπόλεμο, τον πόλεμο στον κυβερνοχώρο, θεωρεί την πυρηνική ενέργεια ως ένα ασύμμετρο διαπραγματευτικό όπλο, και χρησιμοποιεί συνολικά την ασάφεια.

4. Η Στρατηγική κουλτούρα του ΙΣΡΑΗΛ

Η Στρατηγική κουλτούρα του Ισραήλ, μιας χώρας συγκρίσιμη σε μέγεθος με την πολιτεία του New Jersey, έχει διαμορφωθεί ιστορικά από τις μεταγενέστερες φάσεις της εβραϊκής μετανάστευσης και τον βίαιο αγώνα για εθνικό έδαφος και την εθνική ύπαρξη. Τις τελευταίες έξι δεκαετίες έχει προσεκτικά δημιουργηθεί από τους κρατικούς θεσμούς μια στρατηγική κουλτούρα της οποίας φύλακας υψίστης σημασίας αποτελεί ο Ισραηλινός Στρατός

Επειδή η υπηρεσία στις Ισραηλινές Ένοπλες Δυνάμεις αποτελεί προϋπόθεση για να απολαύσει κάποιος πολίτης τις παροχές του κράτους πρόνοιας, και βοηθά να ανοίξουν οι πόρτες σε καλά αμειβόμενες θέσεις εργασίας, το ισραηλινό κράτος χρησιμοποιεί την οικονομική δύναμη για να σταθεροποιήσει περαιτέρω αυτή την άποψη.

Ο Ισραηλινός Στρατός καταναλώνει περίπου το 16-20 τοις εκατό των εθνικών κρατικών δαπανών από την ισραηλινή οικονομία και τη βιομηχανία. Στα μέσα της

⁹⁰ Tony Corn, "Peaceful Rise through Unrestricted Warfare: Grand Strategy with Chinese Characteristics," p. 16

⁹¹ Sun Tzu, *The Art of War*, p. 17

⁹² *Ibid*, 10.

δεκαετίας του 1980 το ποσοστό ανερχόταν σε 40 τοις εκατό με αποτέλεσμα να αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα βάρη της εθνικής άμυνας σε παγκόσμιο επίπεδο.

Το κράτος έχει ενισχύσει περαιτέρω τη στρατηγική κουλτούρα με διάφορες μορφές στρατιωτικού εορτασμού. Αυτό περιλαμβάνει τις εθνικές εορτές του πολέμου μνήμης, αγιασμός των στρατιωτικών κοιμητηρίων, παρελάσεις και άλλες στρατιωτικές επιδείξεις. Οι Ισραηλινοί καλλιτέχνες και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης έχουν υποστηρίξει παραδοσιακά αυτή την προσπάθεια, χρησιμοποιώντας ιστορίες, ποιήματα, ταινίες, καθώς και ένθετα εφημερίδων για να τιμήσει τον ηρωισμό των ισραηλινών στρατιωτών. Έχουν χρησιμοποιηθεί συνειδητά και άλλα σύμβολα για να ενισχύσουν τη στρατηγική κουλτούρα, όπως η επιλογή του Αστεριού του Δαβίδ για την εθνική σημαία, ως σύνδεσμος μεταξύ του κράτους του Ισραήλ και των προγόνων στους Αγίους Τόπους. Άλλοι κρατικοί θεσμοί, όπως το εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο βοηθά να χρησιμεύσει ως ένα προπαρασκευαστικό σχολείο για το IDF, το δικαστικό σύστημα, ενισχύουν την αίσθηση ότι το Ισραήλ είναι κάτω από τρέχουσα απειλή και ότι όλοι οι εθνικοί και οι προσωπικοί στόχοι θα πρέπει να είναι υποδεέστεροι μπροστά στην εθνική ασφάλεια είναι. Με αυτές τις προσπάθειες όλα αυτά τα χρόνια έχει δημιουργηθεί μια σημαντική δημόσια στήριξη και εμπιστοσύνη στο εθνικό ήθος για την ασφάλεια του Ισραήλ.

Ο Baruch Kimmerling, ένας μελετητής που αντιπροσωπεύει το «τρίτο κύμα» των Ισραηλινών κοινωνιολόγων, έχει εντοπίσει τρεις "υποκουλτούρες" μέσα στην ισραηλινή κοινωνία, ουσιαστικά στρατηγικές κουλτούρες που έχουν κάποια κοινά με τις στρατηγικές πεποιθήσεις, καθώς και σημαντικές διαφορές. Αυτά είναι η υποκουλτούρα προσανατολισμένη στην ασφάλεια, η υποκουλτούρα προσανατολισμένη στις συγκρούσεις και η υποκουλτούρα προσανατολισμένη στην ειρηνική διευθέτηση τακτοποίηση⁹³.

Η υποκουλτούρα για στην ασφάλεια πιστεύει ότι το Ισραήλ είναι κλειδωμένο σε μια μάχη για επιβίωση με τους Άραβες γείτονές του, και ότι μια μεγάλη ισραηλινή στρατιωτική ήττα θα σήμαινε την εκμηδένιση των Ισραηλινών Εβραίων. Το κύριο μέσο για να αποφευχθεί αυτό είναι απόλυτη και μόνιμη ισραηλινή στρατιωτική υπεροχή στην περιοχή.

---

⁹³ Baruch Kimmerling, *The Invention and Decline of Israeliness*, 208-228

Η υποκουλτούρα σύγκρουσης υποθέτει ότι η αραβο-ισραηλινή διένεξη είναι ακριβώς μια άλλη μετενσάρκωση του ιστορικού αντισημιτισμού. Προφανώς επηρεασμένη από τη σχολή των ρεαλιστών, αυτή η ομάδα πιστεύει ότι η εξουσία και η στρατιωτική δύναμη είναι οι μόνοι παράγοντες που έχουν σημασία στις σχέσεις μεταξύ των διαφόρων εθνικών, εθνοτικών ή θρησκευτικών ομάδων.

Η υποκουλτούρα της ειρηνικής διευθέτησης είναι αντίθετη με την υποκουλτούρα σύγκρουσης. Η ειρήνη είναι ο δρόμος για την περαιτέρω ανάπτυξη της ισραηλινής δημοκρατίας, την οικονομική ανάπτυξη, και την πολιτιστική πρόοδο. Ορίζεται ως αποδοχή του Ισραήλ στην περιοχή ως ένα νόμιμο κράτος και την κοινωνία και ταυτίζεται με την ασφάλεια. Η επίτευξη της ειρήνης και της ασφάλειας απαιτεί συμβιβασμό.

Εκτός όμως από τις διαφορές υπάρχουν και σημαντικές ομοιότητες μεταξύ τους . Όλοι αντιλαμβάνονται ως μια πραγματική απειλή για την επιβίωση του Ισραήλ ως εβραϊκού κράτους την κοινωνία των εποίκων. Αναγνωρίζουν επίσης ότι η ισραηλινή στρατιωτική δύναμη είναι στο επίκεντρο αυτής της προσπάθειας για επιβίωση. Πράγματι, οι θιασώτες της ειρήνης ανήκουν στους υποστηρικτές της επιστροφής των κατεχομένων εδαφών αλλά είναι και ένθερμοι υποστηρικτές της πυρηνικής ικανότητας του Ισραήλ θεωρώντας την πυρηνική ενέργεια ως τον απόλυτο προστάτη ενός μικρότερου κράτους όπως του Ισραήλ .Επιπρόσθετα και οι τρεις υποκουλτούρες πιστεύουν ότι οι Ισραηλινοί Άραβες δεν έχουν σχεδόν κανένα ρόλο στην κρατική ασφάλεια ή στην επίλυση των συγκρούσεων.

Στην καρδιά της ισραηλινής στρατηγικής κουλτούρας βρίσκεται η αναλλοίωτη αντίληψη της απειλής, δηλαδή η τεράστια δημογραφική ανισότητα αναφορικά με τον αραβικό κόσμο. Σύμφωνα με την Ισραηλινή πολιτική και στρατιωτική σκέψη αυτή η μακροοικονομική απειλή υποδιαιρείται σε μια σειρά από ομόκεντρους κύκλους που αντιστοιχούν περίπου στο γεωγραφικό χαρακτήρα ⁹⁴ Η πιο άμεση απειλή είναι ο "Παλαιστινιακός κύκλος», στον οποίο περιλαμβάνονται οι Παλαιστίνιοι πολίτες του Ισραήλ, καθώς και οι Παλαιστίνιοι που ζουν στα κατεχόμενα εδάφη στην εξορία και αλλού. Αυτός ο κύκλος αντιστοιχεί στις «εσωτερικές απειλές κατά της ασφάλειας» κατά το

---

⁹⁴ Baruch Kimmerling, "The Social Construction of Israel's 'National Security,'" in Stuart Cohen, ed., *Democratic Societies and Their Armed Forces: Israel in Comparative Context* (London: Frank Cass, 2000), p.221-222

ισραηλινό ιδίωμα, δηλαδή, αντιστασιακών δραστηριοτήτων και τρομοκρατικών επιθέσεων εναντίον ισραηλινών πολιτικών και στρατιωτικών στόχων που προέρχονται από το εσωτερικό του κράτους, στα σύνορα με τη Λωρίδα της Γάζας, ή τη Δυτική Όχθη.

Επιπρόσθετα, η απειλή υπάρχει και από τη σύγχρονη Ρωσία η οποία στηρίζει το Ιράν με την παροχή πυραύλων, πυρηνικού εξοπλισμού και τεχνογνωσίας.

Συμπερασματικά η στρατηγική κουλτούρα του Ισραήλ βρίσκεται σε μεταβατικό στάδιο. Ο εβραϊκός λαός έχει υποβληθεί σε εξορία και διώξεις από την αρχαιότητα, όπως αποδεικνύεται από διάφορα πογκρόμ, ιδιαίτερα στα τέλη του 19ου αιώνα και το Ολοκαύτωμα των Ναζί, που στοίχισε τη ζωή περίπου έξι εκατομμυρίων Εβραίων. Προκειμένου να διατηρήσουν τη θρησκευτική, ιδεολογική, πολιτική, πολιτιστική και φυσική ύπαρξη ως λαός, οι Ισραηλινοί απαιτούν εθνική πατρίδα.

Με αντικρουόμενες απαιτήσεις κατά τη διάρκεια διεκδίκησης της γης από τους Παλαιστίνιους που υποστηρίζονται πολιτικά, στρατιωτικά και οικονομικά από το μεγαλύτερο αραβικό κόσμο (και, όλο και περισσότερο το Ιράν), το κράτος του Ισραήλ βρίσκεται υπό συνεχή απειλή αφανισμού. Έτσι, το Ισραήλ θα πρέπει να υπερασπιστεί ενεργά με όλους τους πόρους που το κράτος μπορεί να διαθέσει, τους πολίτες την τεχνολογία. Επειδή οι πόροι του είναι περιορισμένοι και δεν διαθέτει στρατηγικό βάθος, το Ισραήλ πρέπει να βασιστεί στην αποτροπή, που υποστηρίζεται από μια δυνατότητα ταχείας κινητοποίησης, και να είναι έτοιμη να δράσει προληπτικά. Σε κάθε περίπτωση, το Ισραήλ πρέπει να μεταφέρει τον αγώνα στο έδαφος του εχθρού για να επιτευχθεί μια γρήγορη νίκη και να αποφύγει το Ισραηλινό εσωτερικό μέτωπο.

Για να αντισταθμίσει τη διεθνή απομόνωση από μια συμβατική στρατιωτική ήττα, και την επίθεση με όπλα μαζικής καταστροφής (WMD), το Ισραήλ πρέπει να έχει τις δικές του επιλογές στα όπλα μαζικής καταστροφής, ιδιαίτερα στα πυρηνικά όπλα. Για να αποφευχθεί η απομόνωση των διεθνών υποστηρικτών του Ισραήλ και η περαιτέρω έξαψη της Αραβικής εχθρότητας, αυτή η ικανότητα θα πρέπει να παραμείνει επισήμως ανομολόγητη για όσο το δυνατόν περισσότερο. Τέλος, το Ισραήλ πρέπει να ενισχύσει περαιτέρω την αντίληψη του εθνικού απαραβίαστου με την ελαχιστοποίηση των επιπτώσεων της τρομοκρατίας στην ισραηλινή κοινωνία.

5. Η Στρατηγική κουλτούρα της AL-Qaeda

Στα πλαίσια του πολέμου στο Αφγανιστάν, ιδρύθηκε το ιδεολογικό θεμέλιο για την στρατηγική κουλτούρα της Αλ-Κάιντα και το κίνημα του παγκόσμιου τζιχαντ. Το πρώτο στοιχείο αυτής της στρατηγικής κουλτούρας ήταν η άποψη της Al-Qaeda ότι απαιτείται παγκόσμια τζιχαντ λόγω της ύπαρξης μιας επικίνδυνης και διεφθαρμένης κοινωνικής πολιτικής τάξης. Πρότεινε επίσης ένα εξιδανικευμένο σύστημα που θα αντικαταστήσει ότι είναι διεφθαρμένο. Έτσι, η Αλ-Κάιντα αναδείχθηκε ως μια ηγεσία αυτού του παγκόσμιου κινήματος τζιχαντ Σαλάφι στόχος του οποίου ήταν να αλλάξει ριζικά την πολιτική και κοινωνική τάξη με την προώθηση της αλλαγής του καθεστώτος τοπικά σε μουσουλμανικά κράτη που είχαν αποστασιοποιηθεί και να επιφέρει μια παγκόσμια συστημική μεταμόρφωση. Η Αλ-Κάιντα οραματίστηκε μια επιστροφή σε ένα εξιδανικευμένο παρελθόν, τη χρυσή εποχή του Ισλάμ. Καθώς η Al-Qaeda ήταν η εμπροσθοφυλακή ενός κινήματος χιλιαστικού, ήρθε να δει τον κόσμο μέσα από αποκαλυπτικούς φακούς και έκκληση για έναν ιερό πόλεμο μεταξύ των δυνάμεων του καλού και του κακού⁹⁵.

Η δεύτερη συνιστώσα της στρατηγικής κουλτούρας, επικεντρώνεται στο πώς οι απειλές και οι προκλήσεις γίνονται αντιληπτές από ένα κράτος ή ένα μη κρατικό φορέα που έχει κοινές πεποιθήσεις και όραμα. Ο κύριος κίνδυνος για το παγκόσμιο ισλαμικό κίνημα ήταν οι Ηνωμένες Πολιτείες, οι οποίες θεωρήθηκε ότι κινούνται μέσα σε μουσουλμανικά εδάφη, όπως η Αραβική Χερσόνησος και την Ανατολική Αφρική. Ήταν το «κεφάλι του φιδιού» που έπρεπε να θανατωθεί⁹⁶.

Εν ολίγοις, από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 αλ-Κάιντα είχε θέσει τους στόχους της για την προώθηση της αλλαγής του καθεστώτος τοπικά και τη μετατροπή του συστήματος σε παγκόσμιο επίπεδο για την επίτευξη του οράματός της. Για την επίτευξη αυτών των στόχων οι εχθροί τόσο κοντά όσο και μακριά τους έπρεπε να ηττηθούν με ένα αποκαλυπτικό αγώνα. Με τον τρόπο αυτό, η Αλ-Κάιντα θα πληρούσε τις απαιτήσεις του δεύτερου συστατικού της στρατηγικής κουλτούρας και θα μπορούσε να καθορίσει τα μέσα και τους στόχους για την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού.

---

⁹⁵ Norman Cohn, *The Pursuit of the Millennium: Revolutionary Millenarians and Mystical Anarchists of the Middle Ages*, revised and expanded (New York: Oxford University Press, 1990)

⁹⁶ Marc Sageman, *Understanding Terror Networks* (Philadelphia, PA: University of Pennsylvania Press, 2004), p. 44.

Το τελευταίο στοιχείο της στρατηγικής κουλτούρας, η οποία διαμορφώνεται από τα δύο πρώτα στοιχεία, αποτελείται από τους στόχους και τα μέσα για την προώθηση των πεποιθήσεων και των αξιών και την επίτευξη των αντικειμενικών σκοπών. Τελικά, η Αλ Κάιντα χρησιμοποίησε ένα ευρύ φάσμα καινοτόμας κινητικότητας συχνά για την επίτευξη των στόχων της. Για παράδειγμα, στο Ιράκ, προσάρμοσαν διάφορα βίαια μέσα για να επιτεθούν στις ΗΠΑ και στις συμμαχικές δυνάμεις, όπως αυτοσχέδιους εκρηκτικούς μηχανισμούς και στη συνέχεια ανήρτησαν στις τζιχαντιστικές μουσουλμανικές σελίδες του διαδικτύου εγχειρίδια για την κατασκευή αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών.

Η Στρατηγική κουλτούρα της Ακ-Κάιντα περιγράφει ένα ιδεατό περιβάλλον που κάνει τις κρίσιμες παραδοχές σχετικά με τις πεποιθήσεις και τις αξίες της θρησκευτικής κοινότητας, τη φύση των εχθρών που απειλούν αυτές τις πεποιθήσεις και τις αξίες, καθώς και το ρόλο της τζιχάντ στην υπεράσπιση αυτών και την επέκτασή τους. Οι επιπτώσεις αυτών των εξελίξεων είναι σημαντικές για το περιβάλλον ασφαλείας του 21ου αιώνα⁹⁷.

Παρά το γεγονός ότι, η Αλ-Κάιντα έχει υποστεί πολλά χτυπήματα και ειδικότερα μετά τη δολοφονία από τις αμερικανικές ειδικές δυνάμεις του ηγέτη της αλλά και αρκετών επιχειρησιακών ηγετών της, η Αλ-Κάιντα βρίσκεται σε δύσκολη θέση, εντούτοις, η εκτίμηση της στρατηγικής της κουλτούρας μας λέει ότι έχει αντοχή, καθώς έχει τις δυνατότητες, τα δίκτυα, για να μην αποθαρρύνεται εύκολα. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της προηγούμενης διαπίστωσης αποτελεί η δημιουργία του Ισλαμικού κράτους του Ιράκ και της ανατολής (ISIS) το οποίο παρά τις διαφορές του με την Αλ-Κάιντα έχει, όπως ισχυρίζονται αρκετοί αναλυτές, προέρθει από αυτή.

---

⁹⁷ Richard H. Shultz 'An Alternative Framework for Assessing al-Qaeda and the Global Jihad Movement',(JSOU Report 12-4 May 2012). p.24

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Συμπεράσματα

Η Στρατηγική κουλτούρα μιας χώρας πηγάζει από τη γεωγραφία και τους πόρους, την ιστορία, την εμπειρία, την κοινωνία και την δομή του πολιτικού της συστήματος. Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι αντιπροσωπεύει μια προσέγγιση, την οποία μια συγκεκριμένη χώρα θεωρεί επιτυχημένη λόγω του γεγονότος ότι εφαρμόστηκε παρελθοντικά και είχε επιτυχία. Χαρακτηρίζεται από μεταβλητότητα και από βραδύτητα στην εξέλιξή της.

Η στρατηγική κουλτούρα αποτελεί ένα αξιακό σύστημα με παραδοχές, αντιλήψεις, πεποιθήσεις που διατηρούν οι άνθρωποι μιας ομάδας σχετικά με την χρήση της δύναμης ως μέσο για την επίτευξη του πολιτικού αντικειμενικού σκοπού και καθοδηγεί τα κράτη για την χάραξη της πολιτικής εθνικής ασφάλειας αλλά και της ακολουθούμενης στρατηγικής που επιλέγεται κάθε φορά από το ίδιο το έθνος.

Η σημασία και η αξία της στρατηγικής κουλτούρας στηρίζεται σε πέντε κυρίως λόγους :

α. συντελεί στην προστασία της διαμορφούμενης από ένα έθνος στρατηγικής, και το προφυλάσσει από την διάβρωση που μπορεί να προκληθεί από τα πλοκάμια του εθνοκεντρισμού.

β. η κατανόηση της στρατηγικής κουλτούρας αποτελεί θεμελιώδες μέρος της βασικής αρχής του πολέμου «γνωρίζω τον εχθρό μου». Η γνώση της στρατηγικής κουλτούρας του αντιπάλου είναι ιδιαίτερα πολύτιμη, επειδή εξηγεί το πνευματικό και ηθικό πλαίσιο εντός του οποίου θα πρέπει να ληφθούν από αυτόν αποφάσεις.

γ. διαμέσου της στρατηγικής κουλτούρας ευαισθητοποιείται ένα έθνος σχετικά με τη μεγάλη σημασία της ιστορίας καθιστώντας αυτό ικανό να θέσει τις σωστές ερωτήσεις σχετικά με τα κίνητρα που πρέπει να έχει αλλά κυρίως με την γνώση της εικόνας του εαυτού του. Αυτό που ο Sun Tzu διατείνεται ως βασική αρχή του πολέμου, «γνωρίζε τον εαυτό σου» η γνώση της κουλτούρας μας προειδοποιεί για τους κινδύνους της αδράνειας («αυτός είναι ο τρόπος που έχουμε πάντα κάνει») βοηθώντας στη χάραξη πολιτικής και στη λήψη σωστών αποφάσεων .

δ. η στρατηγική κουλτούρα αποτελεί την πιο σημαντική πηγή του παράγοντα Ηθικό δηλαδή δύναμη ψυχής, φρόνημα, σε ένα κράτος. Ως γνωστόν ο παράγοντας ηθικό έχει κεντρική σημασία τόσο για τη φύση του πολέμου, όσο και ως προς το χαρακτήρα του πολέμου.

ε. η γνώση της στρατηγικής κουλτούρας βοηθά στη μη απομόνωση ενός κράτους από το διεθνές περιβάλλον. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα το κράτος να μπορεί να κατανοεί τα διεθνή τεκταινόμενα που αφορούν στο διεθνές περιβάλλον ασφάλειας να συμμετέχει στις διεθνείς δομές λήψης των αποφάσεων να δημιουργεί στρατηγικές συμμαχίες με τους ανερχόμενους στρατηγικούς δρώντες και εν κατακλείδι να βρίσκει λύσεις σε προβλήματα που ταλανίζουν όλοι την ανθρωπότητα όπως για παράδειγμα το πρόβλημα της τρομοκρατίας.

Μια υποομάδα της στρατηγικής κουλτούρας είναι η στρατιωτική κουλτούρα. Η στρατιωτική κουλτούρα αποτελεί ένα αμάλγαμα αξιών, εθίμων, παραδόσεων, τα οποία έχουν δημιουργήσει ένα συγκεκριμένο χαρακτήρα και συμπεριφορά ενός στρατιωτικού οργανισμού ή με άλλα λόγια ενός κλάδου των ενόπλων δυνάμεων μιας χώρας. Από την στρατιωτική κουλτούρα πηγάζουν τα πρότυπα συμπεριφοράς, η πειθαρχία, το πνεύμα ομαδικότητας, η ανιδιοτέλεια κατά την εκτέλεση του καθήκοντος, καθώς επίσης και οι παραδόσεις και τα έθιμα που υποστηρίζουν αυτά τα στοιχεία. Ένα μοντέλο στρατιωτικής κουλτούρας περιλαμβάνει τέσσερα ουσιώδη στοιχεία. Την πειθαρχία, το επαγγελματικό ήθος, τις τελετές και εθιμοτυπία, την συνοχή και το πνεύμα συνεργασίας του προσωπικού.

Η στρατιωτική κουλτούρα επηρεάζει την στρατιωτική αποτελεσματικότητα και την λήψη καινοτόμων ιδεών μέσα στο στρατιωτικό οργανισμό. Τόσο η στρατιωτική αποτελεσματικότητα, όσο και οι καινοτόμες νεωτεριστικές ιδέες διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στην προετοιμασία και την οργάνωση του στρατού για τον επόμενο πόλεμο. Επίσης η Στρατιωτική κουλτούρα αντιπροσωπεύει τη δεοντολογία και τα επαγγελματικά χαρακτηριστικά, στοιχεία των οποίων είναι η εμπειρία και πνευματική μελέτη, οι οποίες συμβάλλουν με τον ίδιο τρόπο στην κοινή κατανόηση της φύσης του πολέμου και από τα τρία Γενικά Επιτελεία. Τα επαγγελματικά χαρακτηριστικά και η δεοντολογία προσδίδουν την τεράστια σωματική και ψυχική δύναμη που απαιτεί το

επάγγελμα του στρατιωτικού. Με άλλα λόγια θα προετοιμάσουν τον στρατιωτικό οργανισμό στο να είναι ικανός να αξιολογεί, να ελέγχει την αποτελεσματικότητα όλων των αλλαγών-καινοτομιών, εξελίξεων που συμβαίνουν σε διάφορα επίπεδα όπως το τεχνολογικό, κοινωνικό, τακτικό επιχειρησιακό στην περίοδο της ειρήνης, αποφεύγοντας με αυτό τον τρόπο την δοκιμή της αποτελεσματικότητας αυτών των αλλαγών στην περίοδο του πολέμου όπου θα επικρατούν ο φόβος, το χάος, η ασάφεια και η αβεβαιότητα.

2. Προτάσεις

Η δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα χαρακτηρίζεται από ρευστότητα και ανασφάλεια. Υπάρχουν ανοικτά ζητήματα ιστορικά, εθνοτικά, θρησκευτικά, πολιτιστικά, φυλετικά, ενεργειακά, επισιτιστικά, τα οποία εξελίσσονται, αναπαράγονται, και πολλαπλασιάζονται σε πολλές περιοχές του πλανήτη. Παράλληλα εξελίσσονται νέου τύπου τρομοκρατικές δραστηριότητες οι οποίες αναπαραγάγουν της ασύμμετρες απειλές.

Η έννοια της Εθνικής ασφάλειας εντάσσεται πλέον στην ευρύτερη έννοια της εξωτερικής ασφάλειας. Η Εθνική ισχύς αποκτά πολυπαραμετρικό χαρακτήρα όπως η Εθνική ακεραιότητα, η Εθνική άμυνα. Η Ελλάδα διαμορφώνει τη δική της Πολιτική Εθνικής Άμυνας, χαράσσοντας με αυτό τον τρόπο το πλαίσιο των κυβερνητικών επιλογών, βάσει του οποίου θα αναπτυχθεί και θα εφαρμοστεί η Εθνική Αμυντική Ισχύς προκειμένου να προασπισθούν τα Εθνικά μας συμφέροντα με την εκπλήρωση του Εθνικού αντικειμενικού σκοπού. Η στρατηγική κουλτούρα χωρίς να είναι πανάκεια αποτελεί ένα πολύ σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης της Πολιτικής Εθνικής Άμυνας ενός Έθνους. Για να μπορέσει η στρατηγική κουλτούρα να διαδραματίσει τον ρόλο της στη διαμόρφωση μιας ενιαίας και αποτελεσματικής στρατηγικής ασφάλειας για τη χώρα μας πρέπει να γίνουν μια σειρά από ενέργειες, οι οποίες αποτελούν και προτάσεις αυτής της διατριβής.

α. Είναι απολύτως επιβεβλημένη η κατανόηση της σοβαρότητας της έννοιας από τα στελέχη των Ενόπλων Δυνάμεων σε μια top-down μορφή.

β. Η δημιουργία διακλαδικού φορέα ο οποίος θα είναι υπεύθυνος για την παρακολούθηση, την έρευνα, τη συλλογή, τη μελέτη, την επεξεργασία στοιχείων που επηρεάζουν τη στρατηγική κουλτούρα των διαφόρων κρατών αλλά και του έθνους μας

παρέχοντας παράλληλα κατευθύνσεις στα επιτελεία και των τριών όπλων για τη χρήση της έννοιας της στρατηγικής κουλτούρας στο στρατηγικό, επιχειρησιακό και τακτικό επίπεδο. Παράλληλα θα είναι σε θέση να παρέχει προτάσεις και συμβουλές και στα κυβερνητικά πρόσωπα που σχεδιάζουν και αποφασίζουν τον πολιτικό αντικειμενικό σκοπό μιας στρατηγικής για την ασφάλεια της χώρας.

γ. Για να μπορέσουν όμως τα στελέχη των ενόπλων δυνάμεων να κατανοήσουν την έννοια της στρατηγικής κουλτούρας θα πρέπει τα ίδια να αποκτήσουν την απαραίτητη κουλτούρα μέσω της γνώσης η οποία αρχικά θα πρέπει να ξεκινά από τα ανώτατα στρατιωτικά ιδρύματα των τριών Γενικών Επιτελείων. Εκεί οι μελλοντικοί Αξιωματικοί θα λαμβάνουν τις πρωταρχικές και θεμελιώδεις γνώσεις για την στρατηγική κουλτούρα. Στη συνέχεια και κατά τη διάρκεια της σταδιοδρομίας τους θα πρέπει αυτή τη γνώση να την εξελίσσουν και να την επικαιροποιούν, έτσι ώστε να είναι σε θέση να την εφαρμόσουν. Με αυτό τον τρόπο θα μπορούν να είναι ευέλικτοι και ικανοί να αξιολογούν κάθε καινοτομία με τέτοιο τρόπο ώστε να είναι εφαρμόσιμη στο όπλο στο οποίο υπηρετούν. Μέσα από τη γνώση και την τριβή θα μάθουν να προσαρμόζουν τα συμπεράσματα και τις εμπειρίες του παρελθόντος στο παρόν, χρησιμοποιώντας παράλληλα και την εξέλιξη της τεχνολογίας χωρίς κατ'ανάγκη να προσκολλώνται σ'αυτήν. Θα είναι σε θέση να εφαρμόζουν την καινοτομία στο παρόν και με συνθήκες ειρήνης χωρίς να περιμένουν την εφαρμογή της στην περίοδο του πολέμου. Με άλλα λόγια θα προσαρμόζονται εύκολα στις πραγματικές συνθήκες του πολέμου με αποτέλεσμα να αξιολογούν με σωστό τρόπο τις καταστάσεις και να οδηγούνται στη λήψη σωστών αποφάσεων.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ «Α» ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Robert B. Strassler, ed., *The Landmark Thucydides: A Comprehensive Guide to The Peloponnesian War* (New York: Free Press, 1996).
2. Julian S. Corbett, *Some Principles of Maritime Strategy* (London: Longmans Green and Co., 1911).
3. Basil H. Liddell Hart, *The British Way in Warfare* (New York: MacMillan, 1933).
4. Colin S. Gray, *Modern Strategy* (Oxford: Oxford University Press, 1999).
5. Michael I. Handel, "The Evolution of Israeli Strategy: The Psychology of Insecurity and the Quest for Absolute Security" in Williamson Murray, MacGregor Knox, and Alvin Bernstein, eds., *The Making of Strategy: Rulers, States, and War* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994).
6. Jack Snyder, *The Soviet Strategic Culture: Implications for Limited Nuclear Operations*, R-2154-AF (Santa Monica, CA: The Rand Corp., Sep 1977).
7. Ken Booth, *Strategy and Ethnocentrism* (New York: Holmes and Meier Publishers, Inc., 1979).
8. Yitzhak Klein, "A Theory of Strategic Culture," *Comparative Strategy* 10 (1991).
9. Alastair I. Johnston, "Thinking About Strategic Culture," *International Security* 19, no. 4 (Spring 1995).
10. Christopher B. Chace, USN, *In the Mind's Eye: Cultural Influence in Defense Analysis and Strategic Planning*, Master's Thesis (Monterey, CA: Naval Postgraduate School, June 1990).
11. Michael Howard, "Clausewitz, Man of the Year," *New York Times*, January 28, 1991.
12. Jeffrey S. Lantis, "strategic culture, from Clausewitz to Constructivism", *strategic insights*, volume IV, issue 1 (Oct 2005).
13. Thomas Berger, "Cultures of Antimilitarism: National Security in Germany and Japan", *The Johns Hopkins University Press, Baltimore and London*, (1998).
14. John S. Duffield, "Political Culture and State Behavior: Why Germany Confounds Neorealism," *International Organization* 53, no. 4 (Autumn 1999).

15. Elizabeth Kier, "Culture and Military Doctrine: France between the Wars," *International Security*, Vol 19, No4 (Spring 1995).
16. Mark Grimsley and Williamson Murray, "Introduction: On Strategy," in *The Making of Strategy: Rulers, States, and War*, eds. A. Bernstein, M. Knox, and W. Murray (New York: Cambridge University Press, 1994).
17. Carnes Lord, "American Strategic Culture," *Comparative Strategy: An International Journal* 5, no. 3 (1985)
18. Colin Gray, *War, Peace, and Victory: Strategy and Statecraft for the Next Century* (New York: Simon and Schuster, 1990)
19. John I. Alger, *The Quest for Victory: The History of the Principles of War* (Westport, CT: Greenwood Press, 1982); and Anthony D. Mc Ivor, ed., *Rethinking the Principles of War* (Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2005).
20. the Foreign Policy Research Institute conference "The End of American Military Culture," Philadelphia, Pa., July 15–16, 1998. *Orbis*, Winter 1999
21. Williamson Murray and Allan R. Millett, eds., *Military Innovation in the Interwar Period* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996).
22. The basic doctrinal manual for the Luftwaffe, *Die Luftkriegführung* [Waging Air War] (Berlin: n.p., 1966)
23. Williamson Murray, "Why Did It Take the North So Long" *Military History Quarterly*, Summer 1989.
24. Williamson Murray, "Computers In, Clausewitz Out," *National Interest*, Summer 1997
25. Williamson Murray, *The Change in the European Balance of Power, 1938–1939: The Path to Ruin* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1984).
26. Timothy Lupfer, *The Dynamics of Doctrine: The Changes in German Tactical Doctrine During the First World War* (Fort Leavenworth, Kans.: Government Printing Office, 1981); and Martin Samuels, *Command or Control? Command, Training and Tactics in the British and German Armies, 1888–1918* (London: Frank Cass, 1995).
27. James S. Corum, *The Roots of Blitzkrieg: Hans von Seeckt and German Military*

- Reform* (Lawrence, Kans.: University of Kansas Press, 1992).
28. Troop Leadership, trans. of *Die Truppenführung* (Washington, D.C.: U.S. WarDepartment, 1936 [1933]).
  29. Robert Doughty, *Seeds of Disaster: The Development of French Army Doctrine, 1919–1939* (Hamden, Conn.: Shoe String Press, 1985).
  30. Williamson Murray, *Luftwaffe* (Baltimore, Md.: Nautical and Aviation Press, 1985).
  31. Michael D. Dobler, *Closing with the Enemy: How GIs Fought the War in Europe, 1944–1945* (Lawrence, Kans.: University of Kansas Press, 1994)
  32. Williamson Murray, *The Air Campaign in the Persian Gulf* (Baltimore, Md.: Nautical and Aviation Press, 1996).
  33. Field Manual 100-5, *U.S. Army Blueprint for Air/Land Battle*, 1986,
  34. Department of the Air Force, *New World Vistas: Air and Space Power for the 21st Century* (Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office, 1995).
  35. Vice Adm. Arthur K. Cebrowski, USN, and John J. Garstka, “Network-Centric Warfare, Its Origin and Future,” *Proceedings of the U.S. Naval Institute*, Jan. 1998.
  36. Anatol Lieven, *Chechnya, Tombstone of Russian Power* (New Haven, Conn.: Yale University Press, 1998)
  37. Williamson Murray, “Grading the War Colleges,” *National Interest*, Winter 1986/1987, and Williamson Murray, “How Not to Advance Professional Military Education,” *Strategic Review*, Summer 1997
  38. Thomas G. Mahnken, “United States Strategic Culture.”
  39. Samuel P. Huntington, *The Soldier and the State: The Theory and Practice of Civil-Military Relations* (Cambridge, MA: Belknap Press, 1957).